

Shmuel haNagid: Most Interesting Man in the World

Timeline

- 993 birth of Shmuel b. Yehosef Halevi ibn Nagrellah in Cordoba
- 1013 Shmuel flees to Malaga after the fall of the Umayyad dynasty
- 1014 death of R. Hanokh, son of R. Moshe (one of the “four captives”) in Cordoba
- 1017 death of R. Dosa son of R. Saadia Gaon in Baghdad
- 1021 birth of Solomon Ibn Gabirol
- 1027 Shmuel is appointed Nagid of Jewish community in Granada
- 1032 birth of Yehosef, Shmuel's son
- 1037 Badis ascends to throne and appoints Shmuel haNagid as his Vizier
- 1038 death of R. Hai Gaon in Baghdad
- 1044 Yehosef begins collecting and arranging his father's poems into *BenTehillim* (at age 8)
- 1045 Meiri's date for when Shmuel haNagid wrote his “great halakhot”
- 1049 Yehosef's recorded date for when Shmuel haNagid wrote his “great halakhot”
- 1049 birth of Eliassaf, Shmuel's son
- 1056 Yehosef begins collecting/arranging his father's poems into *Ben Mishlei* (at age 6.5)
- 1056 death of Shmuel haNagid
- 1066 Yehosef haNagid is killed, beginning a wave of anti-Jewish violence

Primary Sources:

Diwan Shmuel haNagid: Dov Yarden edition available here: [vol 1](#), [vol 2](#), [vol 3](#)

Peter Cole. *Selected Poems of Shmuel haNagid*

Hilkhot ha-Nagid, ed. M. Margoliot. Jerusalem, 1962

Secondary Sources:

Harkavy, “Times of Shmuel ha-Nagid” תולדות רבי שמואל הנגיד. *Hameasef*, 9. 1897

Ashtor, E. *The Jews of Muslim Spain*. Philadelphia: Jewish Publication Society, 1973

Tsemach, A., and T. Rosen-Moked. *Yetsirah MeHukamah: Iyyun b'Shrei Shmuel HaNagid*. Jerusalem: Keter, 1983.

Brann, R. *The Compunctious Poet: Cultural Ambiguity and Hebrew Poetry in Muslim Spain*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1991

Wasserstein, D. J. Samuel Ibn Naghrila ha-Nagid and Islamic Historiography in al-Andalus. *Al-Qantara*, 14(1), 109. 1993

Schirmann, H. ed. by Ezra Fleischer, *Toledot ha-Shirah ha-Ivrit be-Sefarad ha-Muslamit*. Jerusalem: Magnes, 1995

Yahalom. “The ‘Supplications’ and the ‘Sung Prayers’ of Samuel Ha-Nagid. *Jerusalem Studies in Hebrew Literature* [Hebrew] vol. 25. 1995

Perez, M. Quotations from "Kitāb al-Istighnā" by R. Shmuel Hannagid in an Anonymous Commentary on the Book of Psalms. *Shnaton: An Annual for Biblical and Ancient Near Eastern Studies*. 2000

Vardi, J. Poems of Salvation by Samuel Hanagid. *Hispania judaica* 14. 2019.

אלדר אילן, "לתולדות המחלוקת הדקדוקית בין אבן ג'נאח לשמואל הנגיד בעקבות גילוייו של קטע גניזה מ'ספר ההכלמה' לאבן ג'נאח", מחקרים בלשון העברית ובלשונות היהודים מוגשים לשלמה מורג (בעריכת מ' בר-אשר), ירושלים תשנ"ו, עמ' 41-61

א. ח. אלחנני / דיואן שמואל הנגיד

שירתו של ר' שמואל הנגיד ואישיותו אחוזות דבוקות זו בזו והיא משמשת אתגר לחוקרי שירת ספרד. היא יצאה עד כה בארבע מהדורות: הר כבי, ברודי, ששון ומהדורת הברמן-אברמסון. עתה זיכה אותנו ד"ר דב ירדן במהדורה חדשה (דפוס סיון) מבוססת על המקורות שקדמו לה, ונתחדשו בה כמה שירים שלא נודעו עד כה. המהדיר גם הקפיד על הנוסח, הכתיב והניקוד, המשקל — בסך-הכול השתמש הנגיד בששים-וחמישה משקלים, ומהם בבן-תהלים בשלושים-ושבעה משקלים. הגדיל לעשות בייחוד בפירושו הקצר והממצה ובציוני מקורות ומובאות מן המקרא, מן הספרות התלמודית ומספרות ימיהם-ביניים עד זמנו של המשורר. הדיואן נערך בעשרה מדורות: שירי מלחמה, שירי ידידות ותהילה, שירי שגינה, קינות ותנחומים, שירי טבע, שירי שעשועים, שירי יין, שירי-אהבה, תפילות ושונות. בדרך כלל נשמר סדר השירים כפי שהוא מופיע בכתב-יד ששון, בשינויים קלים.

בין משוררי ספרד עומד הנגיד בכותל המזרח. למראה מלאכה רבה זו, שנעשתה ביד אמונה, מתעוררת מאליה הקריאה: מי יגלה עפר מעיני ב י א ל י ק, אשר קיבל הראשון את כתב-יד ששון כדי להתקינו במשך שנה. כתב חיים-נחמן ביאליק לרבניצקי: „כדי לשמח את לבך, רבניצקי, אודיעך כי הדיואן השלם, היחידי בעולם, של ר' שמואל הנגיד — זה שביד הנגיד ששון — כבר העתקתו, המשובשת מאד, נמצאת בידי, ובעוד שבועיים תהי בידי גם העתקה פוטוגרפית. אוצר נפלא שאין דוגמתו! מציאה שתרגיש את העולם! אי למלומדינו ואבוי לנו, שמרגלית כזאת היתה מתגלגלת ימים רבים באשפה ולא שמו אליה לב לפרסם טבעה בעולם — — — לא חלמתי כי ככה ייקר הדיואן הזה! יש בו משום הזרחת אור על אישיותו הנפלאה של „הנגיד“ הנפלא הזה — עליו ועל תקופתו ועל בני דורו. הרבה חומר הסטורי משוקע בו. והשירים עצמם! יחיד האיש במינו ואין דומה לו בכל אישי ההיסטוריה שלנו. תראה בעיניך ותשפט“. אולם, משנבצר מביאליק להשלים את המלאכה במועד שעליו הותנה, התחזר את כתב-היד לבעליו. מספרים, שביאליק כתב לאחד מידידיו: „אם דיואן ר' שמואל הנגיד לא יראה אור, ראוי לו לעולם שיחזור לתהו ובהו“.

ואילו ר' דוד ילין כותב: „ואכן היה הנגיד אחד מגדולי השירה הספרדית, וראוי הוא להצטרף אל השלישיה אשר יצר אחריו בנוגע לבחירי משוררי ספרד (רשב"ג, רמב"ע וריה"ל) ולהחשב כאחד מהם“ (המבוא לספר).

ספרות רחבה נכתבה על שירת הנגיד, דמות המצטיירת כאגדה, מן הסגולות הנדירות שהקים הגאון היהודי בגלותו. נתמזגו בו מנהיג מדינה, מצביא מחונן בחכמת האיסטרטגיה שעשה מלחמות הרבה וניצח בהן, בעל חינויות, אשר אף בסערת-הקרב והמולת-המלחמה, היה פורש אל אוהלו שנסה על שפת-הנהר ומעלה שירה ותפילה ומריץ איגרת לבנו, יהוסף, ומעוררו לעבודת הבורא, לתלמוד תורה ולזהירות בכבוד הבריות; משורר בעל שירים המצויינים ברגש פיוטי, עזי הבעה, המעידים על בינת חיים עמוקה, כושר תיאור, ובכל מכל מתרוננת מהם גאווה יהודית, זו הנובעת משרשי הווייתו, פרופ' חיים שירמן כותב בספרו: השירה העברית בספרד ובפרובאנס): הנגיד תופס מקום מיוחד בין משוררי התקופה הספרדית בזיקתו המובהקת לסוג האפי גם במסגרת השירה הלירית. הוא הקים זכר למאורעות חייו ולחוויותיו בשירים שנועדו לדורו ולדורות הבאים — מהרפתקה בימי נעוריו, כשהות קפה אנייתו על ידי דג ענקי וכמעט נתהפכה וטבעה, ועד למלחמותיו האחרונות באויבי גראנאדה. יש לו „הנשימה הארוכה“, הדרושה בשירים מסוג זה, ובו בזמן יודע הוא גם לרתק את קוראיו בתוכן הדברים. בשירי המלחמה מרובים סימני ההשפעה הערבית, ועם זאת מוטבע עליהם חותם יהודי מובהק. הנגיד מחדש כאן את המסורת של דבורה הנביאה ודוד המלך. ואגב הוא עצמו טוען ששירתו כשירת נעים זמירות ישראל בשעתה:

שרגא אברמסון, על הלכות הנגיד

רב אברהם בן דאוד, ב'ספר הקבלה', כותב על השתלשלות תורה שבעל פה. וכשהגיע לסוף תקופת הגאונים, היינו לאחר פטירתו של רב האי גאון (ד' אלפים תשצח, 1038), הוא מתחיל את 'תקופת הרבנות' ומונה שלשה חכמים שהם רב חננאל ורב נסים ורב שמואל הלוי הנגיד, 'הוא הדור הראשון ברבנות'. (סדר החכמים ח"א עמ' 73).

כדרכו של הראב"ד אינו עוסק הרבה בתורתם, אלא בדברים קצרים בלבד. כל שכן שאין לנו לבקש את תיאור אופיו של כל חכם וחכם. במקום אחר נסיתי לבאר את המשותף בין שלשת החכמים הנזכרים. וכאן נעסוק ברב שמואל הנגיד. יותר נכון ביצירתו בהלכה. ומה שידוע לנו עליה.

הנגיד חיבר ספר בהלכה וקרא שמו 'הלכתא גבראתא', ועלינו לדבר על טיבו, על תוכנו ועל הקיפו.

רב שמואל הלוי הנגיד מספרד (993–1056), היה אחד האישים המופלאים שהיו בישראל במשך כל הדורות, ואולי המופלא שבכולם.

גדול בהלכה, וגדול בחקר הלשון העברית, גדול בשירה וגדול במדע זמנו, פילוסופיה ופולמוס דתות, גדול בידיעת חכמת יון ופרס. ולא ברוח בלבד, איחד בלבבו את כל מקצועות העיון הנחשב, אלא אף במעשה: שימש שר מלחמה אצל שליט גרנאדה, ושר האוצר שלו. על פיו נשקו כל ענייני המלכות. נערץ על בני דורו היהודים ושאינם יהודים, ואין פלא שנשמעו כאן וכאן קולות של רוגז על הכוח הגדול שביד יהודי ששולט על עמים לא יהודים. אף הקנאה שמלווה את כל איש מצליח לא פסחה עליו.

Dov Yarden's characterization of Ben Tehillim

שירי מלחמה
שירי ידידות ותהילה
שירי שנינה
קינות ותנחומים
שירי טבע
שירי שעשועים
שירי יין
שירי אהבה
תפילות
שונות

1. Early life: exile, ambition, and family

His talk like dreams will steer you wrong/

And his words of verse will ensnare/

My son, dreams don't always get

fulfilled/

It's not true, all that the poet declares

יסיתך רע בשיחים פתלומים
בני, לא כל חלום יקום, וגם לא
ודברי שיר לרמותך יעזר
אמת הוא כל אשר אמר משורר.

He'll bring you trouble with talk like dreams,
 invoking song and verse to cheat you;
 but dreams, my son, aren't what they seem:
 not all the poet says is true.

On leaving his city (Tehillim 66)

עֲצָמַי כְּאֶשֶׁר עָבָשָׁה פְּרוּדָה,
 כְּאֵלּוֹ הֵם שְׁנֵי חֲבָלֵי מִדִּידָה,
 לִלְחֵם, וְעַלִּי דֶרֶךְ לִצִּידָה,

בְּנוֹדֵי עֲשָׂשׁוֹ עֵינַי וְעָבָשׁוּ
 וּמִדִּדָּתִי פָנַי אֶרֶץ בְּרָגְלִי,
 וְהָיוּ לִי דְמֵי עֵינַי בְּבֵיתִי

In wandering, my eyes have gone dark
 And my bones have withered like rotten grains
 I've measured the earth with my two feet,
 As if they were ropes used to measure terrain.
 While the tears of my eyes have served as my bread
 And on my journey have kept me sustained.

סז

ולו פי אלצבא ענוד אנתקאלה מן קרטבה

ולו (שיר) בנעוריו בצאתו מקרטבה

וּנְפֶשׁ מֵאֲשֶׁר תִּשְׁאַל מְנוּעָה, וּנְפֶשׁוֹ הַכְּבוֹדָה לֹא שִׁבְעָה, וּמַחֲשַׁבְתּוֹ עָלַי שֶׁחֶק שְׂרוּעָה, וְטוֹבָתוֹ – וְהִנֵּפֶשׁ בְּרָעָה! גְּדוּלֵי גוֹף – וְזִמְתָם גְּרוּעָה, וְנִעְתָק מַחְנִיָּה אֶל גְּסִיעָה, וּבִת-עֵינַי בְּפוּף לֵיל קְרוּעָה – אֲבָל לֹא דִבְרוּ רַעִי בְּדַעָה, כְּנִפֶשׁ הַבְּהֵמָה הַשְּׂסוּעָה! וּכְלָבָה לְהִתְנַשֵּׂא יִגְעָה,	נִשְׁמָה מֵאֲשֶׁר תִּתְּאוּ גְרוּעָה, וְגוֹף – שָׁמֶן וְשִׁבְעָה וְדִשָּׁן, וְאִישׁ עָנּוּ מִהֶלֶךְ עַל אֲדָמָה – וְיִמָּה יוֹעִיל לְאִישׁ-בָּשָׂר בְּשָׂרוֹ וְיֵשׁ רַעִים מְרַעִים, לֹא מְטִיבִים, יִדְמוּ כִּי לְהוֹסִיף הוֹן אֲנִי סָר וְאִם-רֹאשִׁי בְּסוּפַת יוֹם פְּרוּעָה, וְלֹא יִדְעוּ מְרַעִי סוּד לְבָבִי, וְנִפְשָׁם מִבְּלִי הַכֹּר וְהַבִּין, הִיתָאִפֶּק אֲשֶׁר נִפְשׁוֹ לְבָנָה, ¹⁰
---	---

ועתה לא הגאווה היא בעוכרינו, אלא הענוה. ענוים היינו ואין עוז, נשמותינו כאלמנות. בלי משען ומבטח, בלי גבורת הדעת. ענוה שלא לשמה היא זו; לשם עצלות שביאוש ויאוש שבעצלות. לעניים השמחים בחלקם היינו בנכסי הרוח. ושמח היהודי הליטאי בפאר הלמדנות שלו, והיהודי הפולני — בהוד הסוד וברק הפלפול שלו, והיהודי האונגרי — ברתחא דאורייתא ודקדוק הסוגיות שלו, והיהודי האשכנזי — בדקדוק המצוות ומשמר המדע שלו, והצד השווה שבכלנו, שהננו מסתפקים במועט, שלווים ושקטים איש איש בשלו, וישנים במנוחה. יש אשר יבוא חלום רע, עולה מתהום הגלות, ומרגיזנו מן הרבץ, או יש אשר יבוא חלום טוב, יורד מן השמים, ובוקע שמורות העין. אך לא בזה ולא בזה יש די רוח חיים לעורר ולעודד, להקים ולהוליך.

The Nagid's Family

On the death of his brother's Yitzhak (Ben Tehillim 92)

I bathed him and dressed him
and placed him in bed,
and into my
mouth came the voice of labor,

and I brought him to his grave,
my clothing torn,
my family gathered,
and I rose and went down

and helped him
toward the world below.

They said:
"He has taken him up."

And I thought:
"Let Him take me instead."

And they said: "Time will
heal your hurt and you'll rest."

And I answered in pain:

"On your balm of time
and all rest beyond
my brother—a curse!

Take, My Strength, my soul—
for grief such as this it can't carry."

בְּמָטָה וְעָלִי פִי קוֹל כְּחוֹלָה,
קְרוּעִים, וְעִטִּיפְתִּי שְׂמָאלָה,
וַיִּרְדְּתִי וְהוֹרַדְתִּי שְׂאוּלָה.
וּמִי יִתֵּן וַיַּעֲלֵנִי לְעוֹלָה.
וְתִגְנוּחַ! הַשִּׁיבוּתִים בְּחִילָה:
מִנוּחָה אַחֲרַי אֲחִי – קָלָלָה!
נִשָּׂא יְגוֹן כְּמוֹ זֶה לֹא יִכּוֹלָה!

5 רְחַצְתִּיהוּ וְהִלְבִּשְׁתִּיו וְשִׁמְתִיו
וְהוֹלַכְתִּיו אֵלַי קְבָרוֹ, וּמְדִי
וַיֵּשְׁבוּ אוֹהֲבֵי סָבִיב, וְקִמְתִּי
וְאָמְרוּ: הָעֵלָהוּ שָׁם לְעוֹלָה –
וְאָמְרוּ: עוֹד יִיטִיב הַזְּמַן לָךְ
"עָלִי טוֹב הַזְּמַן הַזֶּה וְעַל כָּל
אֵילוּתִי, קָחָה נַפְשִׁי, לְמַעַן

בקר את קברו ביום השני אחרי הטמנתו בקברו ואמר

אָהָה, שְׁבִתִּי	בְּצַר רוּחִי,	אֱלֹהִים יַחֲ-	נָה, אָחִי!
קִבַּרְתִּיךְ	בְּיוֹם אָמַשׁ	וְגַם הַיּוֹם	מְרִי שִׁיחִי.
לְךָ שְׁלוֹם!	הֲלֹא תִשְׁמַע	בְּקִרְאִי לְךָ	בְּכָל כַּחֲזִי?
הַשִּׁיבִנִי:	הַתְּכִיר מִ-	עֲנֵה קִינִי	בְּהִצָּרִיחִי?
וְאֵיךְ לָנֶתְ	בְּקִבַּרְתִּיךְ	עָלֵי עֶפֶר	בְּבֵית דָּחִי
הִרְפָּתָה מִ-	מִךְ עֲצָם	וּמִכְתֶּשׁ מִ-	מְקוֹם לַחִי,
וְנָס לַחֲדָךְ	בְּלִילָהּ, כִּי	כָּבַר נָס מִ-	בְּכִי לַחֲזִי?
עֲזֹבְתִיךְ,	בְּכוֹר אָבִי,	לְפָקֶדוֹן	בְּיַד גּוֹחִי,
וְאֶבְטַח, כִּי	אֵלַי שְׁלוֹם	תְּהִי הוֹלָךְ,	בְּמִבְטָחִי.

And I returned,
my spirit anguished.
God be gracious
to you my brother,
buried the day
before yesterday,
and now my mind is bitter.
Peace to you,
who maybe hears me
calling with all my power.

Aha I've returned	my spirit spurned;	brother, God's grace	you've earned
I buried you	on yester's day	but still today	my mind's acerb
Hello to you!	Do you not hear?	With all my might	I call and yearn
Respond to me!	Why do you leave	my grieving yells	unreturned?

Ben Tehillim 90

וַעַת אֲשַׁמַּע	אֲשֶׁר יִקְרָא	בְּשֵׁם 'יִצְחָק'	בְּקִרְבָּתִי
אֲזִי תַחֵם	יַחֲדָתִי	וְתִשְׁתַּפֵּךְ	מִרְתִּי,
וְגִדִּי אֶ-	חֲזוֹה קוֹמוֹת	זְקוּפוֹת מִ-	נְפִילָתִי,
25 וּפִיּוֹת מִ-	לֹא בִשְׂחוֹק	וְקוֹל רִנָּה	לְשׁוֹאֲתִי,
וְאֶתְאַפֵּק	כְּמוֹ יוֹסֵף	בְּהִקְבָּצָם	לְעַמָּתִי,
וְאֵיךְ לֹא אֶ-	עֲצַר בְּכִי	בְּבֹא שָׁשִׁים	לְבִכְיָתִי?
אָהָה עַל אַח,	טְמִנְתִּיהוּ	בְּיַד תוֹךְ	מַחֲלָתִי,
וְהוֹרֵדְתִּיו	בְּבוֹר עֲמָק,	וְהִשְׁכַּבְתִּיו -	וְיָצָאתִי,
30 כְּאֵלּוֹ לֹא	אֶהְבֵּתִיהוּ	כְּמוֹ נֶפֶשׁ	בְּיַלְדוּתִי,
וְלֹא שָׁכַב	יָמֵי זְעִיר	אֵלַי צֹלַעִי	בְּמִשְׁתִּי,
וְלֹא יָשַׁב	לְבֵית סֵפֶר	וְדַת עָמִי	בְּשִׁחְרוּתִי.
אָהָה עַל אַח,	מִשְׁכַּתִּיהוּ	אֵלַי שַׁחַת	בְּאֻזִּי,
וְצִלָּמוֹת	וְגוֹשׁ עֶפֶר	בְּצִל חֲדָרוֹ	הַמִּירוּתִי,

When the name Isaac is called out across me,
and my soul splits and my bitterness shows,
and others confront me, upright as I fail—
their mouths full of laughter,
their voices a song to my fall—
and I act the horizon
like Joseph, as they gather about me—
how could I weep when they take such
pride in seeing me crushed? My brother,
with my own hands hidden in sorrow—
as though I'd never loved him like soul
as a child, not shared a room,
and the way to school—
whom I drew down to the pit with my will:
Death's shadow and dirt have replaced me,

And when I hear	a person call	the name "Yitzhak"	in hearing range
My spirit burns	nearly deranged	an overflowing	sense of rage
Before me I see	men standing tall	who are enthralled	that I've disengaged
Yet I hold back	as did Yosef	when they're gathered	about my stage
But how can I stop	the flow of tears	when they rejoice	seeing my pain?

...

Oh, my brother, whom I buried by hand,
I lowered him in a gorge, laid him down

- and then fled

As if I've never, in my youth, loved him like my soul,
Never, during boyhood, laid beside him in my bed,

Never, in childhood, sat nearby in study-hall or school.

As a father to Yehosef and Eliassaf (ben Tehillim 8)

וצוני להעתיק בנערותי והבטיחני על כל מחברת מתת ושלחתי אליו מה שהעתיקתי וכתב אלי

---U	---U	---U	---U
מִסְפָּרַת,	כְּבָרְקַת	מִהֲדָרַת	כְּתִיבְתָּךְ
בְּאֲדָרַת,	כְּמוֹ רִקְמָה	מִשְׁרִים	וְטוֹרִיָּה
מִבְּכָרַת,	כְּמוֹ פָּנִי	לְעֵינַיִם	וְנִחְמָדִים
מִקְטָרַת.	עָלֵי כָלָה	כְּרִיחַ מֵר	וְרִיחָמוֹ
וְכַפָּרַת,	לְדַת אֲרוֹן	וְשִׁים לְבָךְ	כְּתָב וְקָרָא
וּמִשְׁכָּרַת.	מִחִיר הַרְבֵּה	לְךָ אוֹסִיף	וְאִם תּוֹסִיף –
וְאִגְרַת –	בְּעֵט בְּרוֹל	כְּתִבְתָּמוֹ	יְהוֹסֵף, אִם
בְּיוֹתָרַת,	כְּבִדִּי, לֹא	וְחֲרוֹת עַל	מִכְתָּב אֵת
מִחֲבָרַת,	וּמוֹרְשִׁיו	לְקִיר לְבִי	וְלֶךְ אֶהְבֵּה,
מִסְתָּרַת.	וְאֶהְבֵּתִי	מְנִלָּה לְךָ	וְתוֹכְחָתִי

Ben Tehillim 21

וְכָתַב בְּכָתֵב יְדוֹ שִׁירִים עֲרָבִיִּים וּבְחָרִים וְשָׁלַחֵם לִי מִמְּחֻנְהוֹ הַיּוֹצֵא לִפְשֵׁט בְּיָסֵן מִשְׁנַת תַּת־ו' (4806);
מֶרֶס־אֶפְרַיִל 1046]. וְנִיר עָלֵי וְצִנִּי לְקֶרְאֵם, לְמַעַן אֲרִגִּיל בָּהֶם לְשׁוֹנֵי לְדַבֵּר וְלִרְוֹץ בְּלִשׁוֹן
הָעֲרָבִי, וְכָתַב לִי עִמָּם זֶה:

יְהוֹסֵף, קַח לְךָ סֵפֶר, בְּחֻרְתִּי
 כְּתִבְתָּנוּ – וְהִנֵּיתָ הָרֶג מְלֻטָּשׁ
 וְהַמּוֹת יֵצוּ צָבָא לְהַחֲלִיף
 וְלֹא אֶחָדֵל לְהַשְׁכִּילָךְ, וְאִם עַל
 לְמַעַן מִצָּאָךְ חֲכָמָה – מִיפָה⁵
 קָחָה אוֹתוֹ וְשִׁיחַ בּוֹ וְצָא מִן
 וְדַע כִּי כָל גְּבוּן דָּבָר – כְּמוֹ עֵץ –
 וְהִפְתִּי כְּעֵץ יַעַר, אֲשֶׁר סוֹף

2. Rise to Power

Ben Tehillim no. 18

הֲזֶה תִּזְכֹּר? הֲלֹא תִּזְכֹּר פְּעָלִי
 15 וְהַיָּמִים בְּעֵינֶיךָ כְּלִילֹת
 וְלֹא תִּכְיֹר קְרוֹבִים מֵרְחוּקִים,
 וְלֹא תִּוְכַל עֲשׂוֹת טוֹבָה לְנַפְשְׁךָ –
 וְנָתַן לָךְ בְּלִבוֹתֶם חֲנִינָה
 וְלִשְׁמֶרְךָ בָּבוֹא קָרַח בַּלַּיִל,
 20 וְהִשְׁכִּילְךָ אֱלֹהֵי יָמִים לְדַבֵּר –
 וְהִגְהִיגְךָ וְהוֹלִיכְךָ בְּרִגְלִי,

הֲזֶה תִּזְכֹּר? הֲלֹא תִּזְכֹּר בְּשׁוּמוֹ
 וְהַחֲכִימְךָ בְּמִקְרָאוֹ וְדַתּוֹ
 וְהוֹדִיעְךָ תְּבוּנַת הַיּוֹגִים,
 25 לְפַתַּח בְּצַחוֹת, בֵּין נְקוּבִים
 וְעָשָׂה אֶת שְׁמֶךָ גָּדוֹל וְעָצוֹם

בְּיִלְדוּתְךָ, יָמֵי יָנֵק חֲלָבִים,
 בְּלִי דַעַת, וּבִקָּר כַּעֲרָבִים,
 וְלֹא תִדַּע אֶמֶת מִן הַכּוֹזִים,
 וְהַפְקִידְךָ בְּיַד אָבוֹת מְטִיבִים,
 לְהַשְׁבִּיעְךָ, וְלוֹ הָיוּ רָעִים,
 וְלִשְׁמֶרְךָ בְּיוֹמָם מִן שָׂרָבִים,
 וְאֵת רֶךְ וַעֲנֻפֶיךָ רְטוּבִים,
 וְהָיִיתָ מְנַתֵּר כַּחֲגָבִים.

לָךְ מִדַּע וְשִׁכָּל טוֹב, כְּשָׁבִים,
 אֲשֶׁר הִמָּה בְּרֹאשׁ חֲכָמוֹת נְקוּבִים,
 וְהִשְׁכִּילְךָ בְּחֲכָמַת הָעֲרָבִים,
 בְּשֵׁם, פֶּתַח־י תְּבוּנָה לֹא נְקוּבִים,
 בַּעֲבֹר יָם וְאַרְצוֹת מַעֲרָבִים.

Ben Tehillim 49

יָמֵי יִלְדוּת וּמִימוֹת הַיְצִיָּה,
 יָמֵי טוֹבָה בְּתוֹךְ אֶרֶץ בְּחוּרָה.

וְלֹא מֵאֵז אֶהְבֵּתִיךָ, אֲבָל מִן
 10 שְׁנֵי הַשָּׁקֵט וְהָרָעָה יִשְׁנָה,

Ben Tehillim no. 52

וְרָדָהּ,	דְּבַשׁ מִקְרָא	לְכָל מִצָּא	אֲנִי עֲמִית
לְכָדָהּ,	בְּתִלְמוּד, גַּם	אֲשֶׁר גִּלְחָם	וְרַע כָּל
וְצָדָהּ,	לְבַב קָדָר	בְּצִחוֹת עַל	וּפִי דִבֵּר
רָבָדָהּ,	עֵנֶק מִלְכוֹ	דְּבָרֵי עַל	וַיִּזְוֶן אֶת ¹⁰
מִדָּדָהּ,	אֲשֶׁר הוּא לֹא	בְּחִכְמָתִי	וּמִדּוֹתֵי
עֲנָדָהּ,	וְשֵׁם, צֶדֶק	וְהוּד מִלְכוֹת	וְלִי הוֹן רַב
חֲרִידָהּ,	יֵלֵא אֵל הֶ־	יְדִידִי כִי	וְעַתָּה אֶרְאֶה
יִלְדָהּ,	כְּשֵׁם אָבִיו	שְׁמוֹ, וְשְׁמִי	(כְּשֵׁם אָבִי)
תַּעֲוִדָהּ הוּא –	וְגִבּוֹר בֶּ־	נִבּוֹן דְּבָר	וְאִדַּע כִּי ¹⁵
עֲבָדָהּ!	וְהוּא אֲדוֹן,	כְּעֶבֶד לוֹ,	אֲשׁוּ לְבִי

I am friend to all who find honey in scriptures to extract
And fellow to all who fight the wars of Talmudic combat.
In Arabic my mouth speaks wit to make him trapped,
And in Greek, my words about his majesty's neck are clasped,
In measures of wisdom, even those [Greeks] I have surpassed,
And justly a great name, royalty, and wealth I've amassed.

Ben Mishlei no. 1194

וְכָל שִׁכְלוֹ בְּפִי עֲטוֹ	תְּבוּנַת אִישׁ בְּמִכְתָּבוֹ
עֵלֶת מֶלֶךְ בְּשִׁרְבִיטוֹ.	וַיַּעַל אִישׁ בְּעֵט אֶל מֶ־

Man's wisdom is in what he writes,
good sense at the end of his pen;
and using his pen he can climb to the height
of the scepter in the hand of his king.

Man's mind is at the mouth of his pen
And his wisdom is all in his paper
And with his pen he can approach
The height of a king with his scepter

רצא נְתַלָּה בְּשֵׁר – נִסְפָּה יוֹם
כָּא בְּאֵנִי – נִצֵּל מִן

יְסוּף, וְעִמּוֹ יִגְבֵּר.
רְעוּת, וְתוֹכוֹ נִשְׁבֵּר.

1 המתקשר לשר גורלו כגורלו: בכשלוננו יכשל ובנצחוננו ינצח גם הוא. 2 כשם שיורד אניה נצל בהגיעה בשלום ליעדה, או טובע בטביעתה. *1 נספה... יסוף – חזרה בסוגר.

He who depends on the princes
rises and falls with their fate;
as he who fleeing by ship is saved
from evil, or sinks with its weight.

תתקנג עט אָחוּ, כִּי בַעַט יִקְבֹּץ
אֶל שְׂרָרָה, וְעַט יִדְבֵּר
הוּן, וְעַט יַעֲלֶה נְמוֹכִים
בְּכֶתֶב עַל לְשׁוֹן מְלָכִים.

עט! אֲנִי חֲסִידְךָ אֶסְפֵּר,
הוּן וְכְבוֹד, וְעַל לְשׁוֹנְךָ
כִּי בְךָ מְלֵאָה יְמִינִי
אֶלְמָה כָּל גְּבִיר לְשׁוֹנִי.

I shall speak of your kindness, o quill,
For through you, my hand has been filled
With wealth and honor, and when you speak
All speech against me becomes weak

תרנח יְהִיֹּ בְּגָדֶיךָ נְקִיִּים, לְבָנִים,
וּבַחַר בְּאַמְנוֹת נְקִיָּה, וּמִסְחָר

כִּי עַל כְּבוֹד אָדָם יַעֲדוֹן לְבוּשָׁיו.
יֶשֶׁר, בְּיָדָיו וּפִה – מְבֹלִי שָׂא.

Your clothes should always be white and clean
For a man gains respect as his clothes seem.
Clean and honest trades should you pursue,
With hands and a mouth that speak only true

3. Life as Vizier of Granada: Stature

Ben Tehillim no. 10

מוֹסֵר

--U --U --U וְכָל אֲבֹא בְצָרָה – בְּעִבּוּרָךְ! וְחַיִּיתִי כְמוֹ רַבִּים בְּדוּרָךְ. וּמִי יוֹרֶה לָךְ יִשְׂרָאֵל כְּהוֹרָךְ? לְגַדְּנוּ בְּפֶה רָחֵב וְאָרָךְ, הֶלְנוּ, אִם לְצָרֵינוּ יַעֲרָךְ. תְּשׁוּרְנִי, וְלֹא לְעַד אֲשׁוּרָךְ – וְקִימְתָּךְ, וְאִם תִּישָׁן – יַעֲרָךְ, לְהוֹעִילָךְ – יְהִי רַבָּךְ וּמוֹרָךְ!	--U --U --U יְהוֹסֵף, כָּל אֲשֶׁר אָשָׂא וְאֶסְבֹּל וְלִוְלִי אֶת – כֶּבֶד שְׁטָתִי בְּתַבִּיל כְּתַבִּי זֶה – כְּתַב יִשְׂרָאֵל אֲמָרִיו, כְּתַבְתִּיהוּ – וְהַמּוֹת מִצִּחֶק 5 וְלֹא אֲדַע, בְּקוֹם הַצָּר לְמַחֲרָה, וְאִם גּוֹזֵר, בְּנִי, כִּי לֹא לְעוֹלָם תִּגְּזֶה לְבָרְךְ, בְּשִׁבְתְּךָ, אֶל כְּתַבִּי, וַיּוֹם לֹא יִדְרָשׁוּ רַבִּים וּמוֹרִים
--	--

Yehosef, all the pains I have endured
And all those troubles are for you,
If not for you I'd have already wandered,
And lived as many contemporaries do.
This letter is written of honest words,
And who better to teach honesty than your parent?
I have written while the death is dancing
With its mouth open wide before us apparent.
And I do not know if when the enemy nears,
If he will be with us or arrange an attack.
And if it's been decreed, dear son, that never again
Would I see you, and you'd never see me back,
Pay attention when you rest to the letters I've wrote,
And when who arise, let it wake you lest you relax,
When other teachers don't seek to instruct
For your sake, let this guide you to keep you on track

רִיד

--U --U --U --U גַּם בְּטוֹבוֹ גֵּר שָׁם דִּבְרוּ לְרַגְלִי – מֶה שָׁבַח יְהִי נִגְדּוֹ? גַּם עָלַי שְׁמוֹ גִּקְרָא!	--U --U --U --U מִי תַחֲלֶה עֲשֶׂה מְלָאכָה לְרַגְלִי, מֶה אָשִׁיב עָלַי חֲסִדּוֹ? בְּחַר בִּי לְבַד עֲבָדוֹ,
--	---

Who laid all this wealth at my feet from the start,
Whose kind words have been the light of my chart.
How could His kindness ever be repaid?
What praise could ever be offered as trade?

Yet He chose me to serve Him all the same,
And through me, they call His name

On books

רפט גזרה היא תמותה על גברים ולכן יעשו זבים ספרים
ירש אותי, ואם אמות - ירש מן ספרי חק, ומספרי ישרים.

Upon man was decreed mortality
And so the wise write books.
Seek me out, but when I have died,
Find instructions from my books.

תתצה ספר יהי רצף עלי דרך, ובביתך - ספר יהי עמך
למלאכתך את יומך הבה, ולספרך - לילך יהי יומך.

A book should be your friend on the road,
And at home, a book by your side
Day is needed to do your work
But at night let the book be your guide

תרלג יגע ולמד אשר הפקד בספרך ואל תהיה חמור נושא ספרים
ואל תבזה אשר ארך לשונו בחכמתו, ומלכו על יקרים
ויש בוסה ומ סות שקרים
והפשר אשר על שתיהן בכשרותו כשרים.

1 אשר הפקד בספרך — את דברי החכמה שנגנזו בספרך. חמור נושא ספרים — רק כמו חמור נושא ספרים באין בינה. 2 אשר ארך לשונו בחכמתו — את האיש הבקי בחכמה ויודע להרצות עליה בהרחבה. ומלכו על יקרים — והשולט על דברי החכמה היקרים. 3 בוסה — מבסה. סות — בגד. * 1 — 4 אשר... אשר... אשר, בספרך... ספרים, ואל... ואל, והכשר... בבשרותו כשרים — חזרות וחזרות בסוגר.

כר אשר יגע וקנה לו ספרים ולבו מאשר בם רק ורקם
כפסח אשר חקק עלי קיר מאת רגל, ובא לקום - ולא קם.

One who works
and buys himself books,
while his heart inside them
is vain or corrupt

resembles a cripple
who draws on the wall
a hundred legs,
then can't get up.

but when he tries to, he still can't get up

“Devotional” or “Liturgical” Poetry

“Seliha”

ר	
וְכָל מוֹשֵׁב וּמַצְבָּה! וְעֵינַי מִבְּכֵי זָבָה יְדֵי חֲטָאת וּמַחוּבָה	אֲשֶׁר לוֹ יָם וַחֲרָבָה לֵךְ אֶקְרָא בְּאַשְׁמוּרָה לֵךְ אִמְרֵ: פִּדְנִי מ־

הַשִּׁיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה!

5 בְּזָכְרִי אֶת עֲוֹנוֹתַי
אֲנִי וְדַתִּי, אֲנִי לְצַתִּי
אֶהְיֶה לִּי, מָה אֲדַבֵּר עַל
וְאִם אֶלּוֹן – עָלַי נִפְשִׁי
בְּשִׁכְחָה כִּי בְיוֹם מָחָר
10 וְמָה אַעֲשֶׂה בְיוֹם יִשְׁקַל
וְאִין מְלִיץ וְאִין זֹכֵר
וְמָה אֲמַר וְאַצְטַדֵּק,

הַשִּׁיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה!

גָּדוֹל עֲצָה, תָּמִים דַּעַה,
15 וְנִפְשִׁי מַעֲפֵר אֶרֶץ
וְלֶךְ אֶרֶץ וְשָׁמַיִם,
הַתִּפְקֵד עַל עֲוֹן נִפְשִׁי
וְאִיךָ יִפְקֵד אֲבִיר רוּעִים
הֲרַעוּתִי וְלֹא שָׁרָתִי
20 אֱלֹהֵי, גֹל כְּסוּת מַעַל
שְׁתִּי עֵינִי וְאִיטִיבָה!

הַשִּׁיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה!

אֲנִי חוֹטָא בְּנִבְרָאִים
וּבֵין רָעִים וְחַטָּאִים
וְאִין לִי פֶה וְלֹא מִצַּח
וְאִין עַמִּי בְּשִׁקְדֵי עַל
25 נִפְשׁוֹת עַד תְּהוֹם שְׁחוֹ
וְסִלַּחַת כְּמוֹ שְׁחַת
וּמִתְנַדִּים בְּפִלּוּלִים
וְנִפְשׁוֹת עִם מַחֲלָאִים
רָפָא נְנַעֵם, סִלַּח פִּשְׁעֵם,

הַשִּׁיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה!

30

4. Life as Vizier: Military Campaigns

יט

ובצאתו להלחם על אשונה ומורור עבר על מקום הָיָה בו חול לרב, בשנת תת"ו [4806], וכבר
עבר עליו בימי בחרותו בורח מפני המלחמה הכבדה מקרטבה, ואמר זה:

— — — — —

בָּךְ חָרַד וּבֹרַח בְּמִקְלִי?
רַבּוֹת, כְּאַבְיָהֶם יִשְׁמְעוּ לִי,
וַיִּקְשִׁיבוּ כְּאֵל חֲזוֹן לְשִׁכְלִי,
לְרִצּוֹן גִּמְשָׁכּוֹ הַיּוֹם בְּחִבְלִי.

— — — — —

הִתְדַּע, מַעֲבַר הַחוּל, בְּעֶבְרִי
וְהַיּוֹם אֶעְבֵּר בָּךְ – וְאַחֲרֵי
וַיּוֹחִילוּ לְאַמְרֵי פִי כְּמָטָר,
וַיַּעַן בְּרַכָּם אֵלֵי לְרִגְלִי –

Did you know, sand road, when I passed
With none but my stick, terrified fleeing
That today I would come by again
With legions of men that I'm leading.
They thirst for my words as if they were rains
As if I were a prophet that they entertain.
Since they know God blessed them on my behalf
Today they are willingly drawn after my staff.

ווקעת אלהוימה עלי אצחאב עבאד ענד אלגרוֹב מן דלך אליום וקתל בן עבאד פי אול לילה
אלגמעה ערב סוכות פקאל הדה אלקטעה וסמאהא תהילה

והיתה תבוסת אנשי בן עבאד בערוב אותו היום ונהרג בן עבאד בתחלת ליל יום הששי ערב סוכות
(5 באוקטובר 1039) ושר (הנגיד) את השירה הזאת וקראה:

תְּהִלָּה

— — — — —	— — — — —
כַּפְעֵלָךְ לְאַבוֹת וְאַצִּילִים, וְלִי תִזְבַּח שְׁחָלִים כְּרַחֲלִים? וְיִהְיֶה לְמַסְלֻלִים סְלוּלִים, וְתַחֲלִיף לַהֲבוֹ לִי בְטָלָלִים? וְאַתָּה אֵל, וּמִיֶּדֶךְ אֵילִים, וְאַתָּה מִסִּיר, בְּיוֹם נָקָם, בְּדִילִים. וְאוֹדָה אֶת שְׁמֶךָ בִּינוֹת קְהָלִים, וְנִסִּיךְ בְּתוֹךְ עוֹטֵי גְדִילִים. בְּיוֹם אִיד, זֶה כְּמוֹ שָׁנָה, אוֹיְלִים, בְּנוֹ-עַבָּאד אֲחִזּוּנִי חֲבָלִים. כְּלִיל מַלְכוּת, וְזֶה מִן הַטְּפִלִּים,	הֵלִי תַעֲשׂ בְּכָל שָׁנָה פְּעָלִים וְלִי תִשְׁחַט כְּפִירִים כְּצִפִּירִים, הַכֹּל שָׁנָה אֲנִי עוֹבֵר בְּלֵב יָם – וְכָל שָׁנָה אֲנִי הוֹלֵךְ בְּמוֹ אֵשׁ – 5 לָךְ, הַצּוֹר, לָךְ נְאוּהָ תְהִלָּה, וְאַתָּה מִסִּית, בְּבוֹא קֶצֶם, נְסוּגִים, אֲסַפֵּר אֶת כְּבוֹדְךָ בְּשַׁעֲרִים, וְאֶגִּיד פְּלֹאֶךָ בַּעֲדַת חֲסִידִים, גְּאֻלַּתִּי וְשִׁמְתִּי לִי לְכַפֵּר 10 וְאַחֲרֵי מוֹת בְּנוֹ-עַבָּאס, לְבִיאַת שְׁנֵיהֶם רִדְפוּנִי, אַךְ בְּרֹאשׁ זֶה

וַגִּזְזֹר דִּין בְּיוֹם שְׁנִי, וְשִׁמַּת
וְנָטִית בְּמִשְׁפֹּט עֲבֹדָה עַל
וְהוֹשַׁעַת לִבְנֵי-אִיתָן בִּירַח
וְאַחַר צֵאת שְׁנַת תִּשְׁעָה וְתִשְׁעִים –
105 וְהָיִיתָ לְסֹתֵר לִי, וּמִצָּר
וּמִשְׁכַּת יְמִינֶךָ לִי בִישָׁע,
וְצוּר מִלֵּאכֵי רָעִים מִפִּיצִים,
וְהַשְׁלִיכוּ עָלֵיהֶם כְּגִשְׁמִים
וְהַשְׁקִיתָ לְעֲבֹדָה כּוֹס יְשׁוּעוֹת,
110 וְאוֹר לִי לַיִל עֲרֶבֶת חַג אֲסִיפָה,

לְדִינִי בַחֲמִישִׁי בָּם פְּלִילִים,
פְּלִשֶׁת וְעָרָב – בְּנֻטוֹת צִלָּלִים,
לְאִיתָנִים – עָלֵי עוֹבְדֵי בַעֲלִים,
תְּשׁוּעָה צִמְחָה לִי כִיבוֹלִים,
נִצְרַתָּנִי, וּמִצְבָּאוֹת עֲרָלִים,
וְעַל צָרִי – בְּמִכּוֹת וַחֲבָלִים,
אֲשֶׁר אֶרֶץ וּשְׁמַיִם מַחִילִים,
כָּלִי זַעַם, וְעֶבְרָה – כְּאֶגְלִים,
וְהַשְׁקִיתָ לְצָרָיו כּוֹס רַעְלִים,
וְאוֹרוֹ כָּל שְׂבִילֵי הָאֲפֵלִים,

כָּלִיל אֲבָרִם, כָּלִיל מֹשֶׁה, כְּמִנְחָת
וְשִׁמְרַתִּי בִישָׁר מוֹעֲדֵי אֵל,
יְמֵי שַׁבָּת וַיּוֹם שׁוֹפָר וְכַפּוּר,
וְהָיָה, מִמִּגּוֹר חֲלוּל, כְּמוֹ אֵשׁ
115 וְאֵל שֶׁת כָּל יְמֵי בְטוּל מְלָאכָה
אֲנִי אֶעֱשֶׂה לְאֵל שִׁירִים כְּפוּלִים
אֲשֶׁר יִלְיָץ לְכָל לְצִים, וַיִּתֵּן
וְאֲשִׁמִּיעַ שְׁבָחָיו, וְאֶסְפֹּר
וְאִם אֵין כָּל בְּנֵי שַׁחַק וְאֶרֶץ
120 בַּעַת הָעַם לְסִכּוֹתָם מִבִּיָּאִים
בְּכַפּוֹ רוֹמֵמֵי צוּר, וְסִכּוֹ
וּבִהְבִּיאָם עֲרֶבָה – שֶׁת עֲרֶבָה

יְהוֹשֻׁעַ, כָּלִיל הָסֵר סְבָלִים!
כְּהִלְכֶתָם לַיּוֹשְׁבֵי הָאֹהֳלִים,
יְמֵי סִכָּה וְעַד צֵאת הָרִגְלִים,
בְּתוֹךְ לְבִי, וְאִם תִּמְצָא מְקָלִים,
חֲיָלִים מִעֲבוֹדָתָם בְּטָלִים!
עָלֵי גִסִּים אֲשֶׁר עָשָׂה כְּפוּלִים,
כָּלֶבֶם לַעֲגוּיִם הָעֵמָלִים,
לְעַם גִּבְרָא, בְּנֵי סוּרִים וְגוּלִים,
לְשִׁבַּח שְׁמוֹ עַל זֹאת יְכוּלִים!
הִדָּס מִצּוּר וְכַפּוֹת הַדִּקְלִים –
צָפְנִי כְּמִבְצָרִים גְּעוּלִים;
לִבְּנֵי עֲבָדוֹ כְּעִיר חוֹמוֹת וַחֲלִים,

And I've dutifully kept God's holy days
As is halakha for dwellers of tents
Days of Shabbat, shofar and Kippur
And Sukkot to its fullest extent.
Fear of desecration burned in me
Like fire, lest leniencies I invent

God made all the days of prohibited work
Into times when the soldiers would rest.
So I'll sing to God double the songs
To his multiple miracles I'll attest.

...

When the nation is bringing into their Sukkah
Myrtles from Tyre and fronds of the palm tree
In the palms of His hands, God lifted me up
And His Sukkah like a fortress has protected me

דברי ר' מאיר מאזוז שליט"א, מבוא לס' בינה לעתים

התקופות עד הרגע והחלק והשניה. ודרך אגב מצאתי כללים חדשים בעיבור, עד
שלמדתי לחשב יתרונות של מאות שנים בעל פה בס"ד* (יתרון כל חדש: יום

* זכורני לפני כמה שנים בליל שבת אחד קראתי שיר נפלא לר' שמואל הנגיד זצ"ל
המתחיל "הָלֵי תַעֲשׂ בְּכָל שָׁנָה פְּעִלִים", והוא שיר-תודה להקב"ה על שניצח את אויביו
במלחמה שהסתיימה ביום י"ג בתשרי שנת ד' אלפים ת"ת, ושם בשורה 201: "ונגזר דין
ביום שני, וְשִׁמְתָּ לְדִינִי בַחֲמִישִׁי בַּסּוֹמֶר פְּלִילִים". חישבתי בע"פ בריכוז תוך רבע שעה מולד
תשרי של שנת ד' ת"ת, ויצא לי שהיה המולד בליל ששי ג' שעות תתקנ"ב חלקים.
וא"כ ר"ה חל בשבת (כי לא אד"ו ראש) ויום כפור ביום שני, והמלחמה היתה כאמור
ביום חמישי י"ג בתשרי. וזה פשר החרוז הנ"ל: "ונגזר דין ביום שני (ויהכ"פ), ושמת
לדיני בחמישי (י"ג תשרי) בם פלילים". ומאת ה' היתה זאת שלא הוצרך לחלל לא שבת
ולא ר"ה ולא כפור, כמו שאמר להלן: "ושמרת ביושר מועדי אל, כהלכתם ליושבי

האהלים. ימי שבת ויום שופר וכפור, ימי סוכה ועד צאת הרגלים. והיה מְמַגֵּז חֲלוּל
כמו אש, בתוך לבי, ואם תמצא מקילים (מפני פקוח נפש). וְאַל שֶׁת כֹּל יְמֵי בִיטוּל
מלאכה, תְּיַיֵּלִם מַעֲבֹדָתָם בְּטִלִים". ולפני כן אמר: "ואור לי ליל עֶרְבַת חַג אֲסִיפָה, וְאוֹרוֹ
כָּל-שְׁבִילֵי הָאֲפִלִים". וכוונתו לליל ערב סוכות י"ד בתשרי. ופירוש ערובה ערב חג,
כדאיתא בכמה דוכתי בירושלמי. וכן קורין לו בג'רבא עד היום. הכותב.

כה

ולו, יעזרהו האל, בפשטו על חילי אשביליה ומלקה ובני יפרן בתכונה המקום ונברו עליהם
והרגו הסריס מכתר שר חיל אשביליה והיה הנצח ההוא יום ג' י"ד לאילול שנת תת"ז [4807; 8
בספוטמבר 1047], וכבר נזכר לאבי בזה שיר אחר [שיר כד לעיל] מלבד זה:

— — — — —	— — — — —
ועל הגלות יהודה – אור ואורים כמות או כמו חבוט קברים. ויום רגז למרגיזים וסורים? אסורים, ממפתח אסורים, ועם צדיק עלי צדק להרים? מרום דוכן דבר זמרה ושירים? וכיונים אלי ציון מהירים?	בלבי חם למפקד הנעורים, ועל שכני טמא מת חוץ לציון – היתכן היות שובה לסורה והאם יש למסרת, בפני עם להוריד בעלי משחית לשחת ואם ייטב בפני, או פי בני, על ואם אראה בני אל חי כעבים

My heart is aflame for the young soldier boys
And burns for fires of Judea, exiled and destroyed
And for my living outside Zion in impurity of death,
As if I too am dead or rattling in the grave

וביום פדות התבשרי! צירך ונמצא לך צרי ומשכריך שכרי עתה יהי קם כארי יבש תהי עושה פרי לא יקראו לך עם מרי.	התנערי, התנערי, שלמו ימי אבלך וסר קומי, שכורה סערה, עתה אשר נראה ולא ציון אשר היתה לעץ בשו מבישיך ועוד
---	---

יא

סלמא (אכברו) אלמחאצרון למדינה לורקה בתצמים אלעסאכר נחוהם לם ילבחו אן פרו ענהא
ונהצת עסאכרנא אלי לורקה פאסתקרת פיהא סכתב אלי מנהא
וכאשר נודע לצרים על העיר לורקה על התקרבות הצבאות לקראתם לא התמהמהו וברחו ממנה,
ומהרו צבאותינו אל לורקה וחנו בה, וכתב אלי משם

— — — ן	— — — ן	— — — ן	— — — ן
מְסַפֶּרֶת,	וְאִם אֵינָהּ	מִבְשֶׁרֶת –	שְׁלַח יוֹנָה
מְחַבֶּרֶת,	כְּנִפֶיהָ	קִטְנָה אֶל	בְּאַגָּרֶת
מְקַטֶּרֶת;	וּבִלְבוּנָהּ	בְּמִי כְרָכָם	מְאֻדָּמֶת
בְּאַחֶרֶת,	שָׁנָה אוֹתָהּ	וְתַתְנִישָׂא	וְעַתָּה תַעֲוֶיף

וּבְעֶצְרָת,	בְּמִקְרָא עִם	תְּהִלָּתִי	וְקוֹם וְקֵרָא
מְקַשֶּׁרֶת,	עָלֵי יָדָךְ	כְּטוֹטֶפֶת	וְשִׁית אוֹתָהּ ³⁰
וְעוֹפֶרֶת!	בְּעֵט בְּרוֹל	עָלֵי לִבְךָ	וְתַכְתֵּב

Send this pigeon, a messenger,
although she can't speak,
with a brief letter tied to her wings,
dipped in saffron and scented with myrrh.

And once she's off and away,
send on another. If one falls prey
to a falcon or net's mesh, or delay—
the other will cover, hurrying on.

When she reaches the house of Joseph,
she'll thrum from the rafters,
flutter down to his fingers,
and humor him, like a sparrow;

he'll loosen the knot at the note
and read: Know, my son, as you hold this,
the cursed enemy has fled
and scatters itself on paths and hills—

Send a dove as mail
But if it doesn't tell a tale
Fasten a small letter
To its wing or its tail
Reddened with saffron
Perfumed by spice cocktail
And when it flies off
Send another [lest it fails]

.....

Recite my hymns
Community-wide
Place them as a sign
On your arm, have them tied
Inscribe them with lead and iron
Onto your heart to reside

Put your heart, my son, in the hand of my God
and bring these praises before the people.

Make them an amulet bound to your arm—
to be cut on your heart with a stylus of iron and lead.

וכאשר חסם אסמעיל בן עבאד את הדרך בפני המשנה אבי מנאד, יוקירהו האל, הופיע (הנגיד) בצבאותיו נגדו בערב יום החמישי בליל השלשה עשר שחל בתשרי שנת שמונה מאות (4 באוקטובר 1039), והתלקחה המלחמה ביניהם בקרבת נחל גניל ואמר (הנגיד) בתים אלה וקבעם במקום תפלת מנחה לאותו יום

וּ	וּ	וּ	וּ
רְאֵה הַיּוֹם	בְּצָרְתִּי,	שְׁמַע וּשְׁעָה	עֲתָרְתִּי,
זְכֹר דְּבָר	לְעַבְדְּךָ	וְאַל אֲבוֹשׁ	בְּשִׁבְרְתִּי.
הַתְּגִיעַ	לְרַע לִי יָד –	וְאַתָּה יְדִי	וְסִתְרְתִּי!
יַעֲדֵתֵנִי	וְהִטַּבְתָּ	בְּיַד צִירִים	בְּשׁוֹרְתִּי:
5 אֲנִי עוֹבֵר	בְּתוֹךְ מַיִם –	דְּלִנִּי מ־	מְגוֹרְתִּי,
אֲנִי הוֹלֵךְ	בְּמוֹקֵד אֵשׁ –	פְּצֵנִי מ־	בְּעָרְתִּי.
וְאִם יֵשׁ לִי	מְרוּרוֹת – מָה	אֲנִי אוֹ מָה	מְרוּרְתִּי?
אֲנִי בָצָר	וְלֹא אוֹכֵל	לְהִרְבּוֹת אֶת	אֲמִירְתִּי.
עֲשֵׂה לִי ת־	אֶת לְבִי	וְחוֹשֶׁה נָא	לְעִזְרְתִּי,
10 וְאִם אֵינִי	כְּדָאִי אֶצְלָךְ –	עֲשֵׂה לְבִנִּי	וְתוֹרְתִּי!

See today my distress
Hear and heed my prayer...
Since I'm in the straits
I can speak no further
Fulfill my desire,
To my aid please run!
If I am not worthy,
Act for my Torah and my son!

Rabbi Joseph B. Soloveitchik, in Helfgot, N. (2005). *Community, Covenant, and Commitment : selected letters and communications of Rabbi Joseph B. Soloveitchik*.
Page 113

B. If we should agree to request our congregations to introduce a thanksgiving service on the occasion of the Tercentenary, this should take place during the week of *Hanukkah*, a period which has been designated by our rabbis of old as a time of rejoicing and thanksgiving. We must not choose arbitrarily a date which has not been marked by the Halakhah with any special significance (such as the Sabbath of November 26 which was suggested by the committee). We must also abstain by all means from composing synthetic and meaningless prayers for that occasion. Let us leave this type of creativity and ingenuity to the Liberal and semi-Liberal rabbis. The Psalms of David are good enough for us. An appropriate selection of psalms should be recommended to the communities for that day.

אמת ליעקב (לר' יעקב קמנצקי), שמות פרק יב הערה 17

הוסיף רבינו בכמה הזדמנויות שכך עלינו להבין גם את הקמת מדינת ישראל בימינו, שלאחר החורבן הגדול והייאוש שנאחז בקרב שארית הפליטה, וכן לאור מצבם הנואש והאבוד של יהדות רוסיה, סיבב הקב"ה את הקמת המדינה כדי לחזק את הזהות היהודית ולקיים את הקשר שבין יהדות הגולה וכלל ישראל

Battles of Biblical Significance

Ben Tehillim no. 2

תְּהִי עַל כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר לְשִׁירָה,	לְאֵל, הַגִּדִיל עֲשֵׂה, שִׁירָה אֲגִידֵל,
וְשִׁיחִים מִן בְּדֹלָחִים תְּפֹרָה,	בְּמַדְבָּרִים כְּסַפִּירִים אֲרוּגָה,
וְכִזְמִירוֹת תְּהִלִּים בְּסִפִּירָה.	מִמְלָאָה כְּתָמִים בְּחִרְיָה
וְתִשְׁתֶּה כּוֹס יְשׁוּעוֹת כָּל נְזִירָה,	140 עֲלֵיהֶם יַעֲשׂוּ יוֹם טוֹב אֲבִלִים,
וְגִילָה עַל גְּאֻלָּתִי בְּשִׁירָה,	וְכָל לְשׁוֹן תְּמַלֵּא מְרִנָּה
פְּדוֹת נַפְשִׁי בְּעוֹלָם זֶה – פְּטוּרָה.	וְכָל נֶפֶשׁ תְּמַלֵּא פֶה שְׁחוֹק עַל
וְהִרְבּוּ שִׁיר וְתוֹדָה בַּעֲצָרָה,	לְכֹן, אַחִי, תִּגְדּוּ זְמֶרָה לְאֵל חַי
וְלַתּוֹמְכִים בְּתוֹרָה הַיִּשְׁרָה,	וְאָמְרוּ לוֹ: יְהִי לִי עוֹד לְסוּמָךְ,
וְסַעֲף בַּעֲמָלֶךְ צִיץ וּפֶאֶרָה,	145 וּפֹר מִשְׁנֶה עֲשׂוּ לְאֵל אֲשֶׁר קָם
וְהוֹדִיעוּ בְּנֵי בֵית הַבְּחִירָה,	וְהִשְׁמִיעוּ בְּאַפְרִיקָי וְצֶעֶן,
וְלִישִׁישֵׁי בְּנֵי בִי רַב בְּסוּרָא,	וְהִגִּידוּ לְזִקְנֵי פֹה בְּדִיתָא
אֲחֻשׁוּרֹשׁ וְאַסְתֵּר הַגְּבִירָה,	וְקִרְאוּ אֶת שְׁמָהּ אַחוֹת לְמִקְרָה
תְּהִי לַעֲד וּמַדּוֹר דּוֹר זְכוּרָה!	וְכַתְּבוּהָ בְּסַפְרֵיכֶם, לְמַעַן

5. Master of Torah and Halakah

ירדן, דב. שירי חול לרבי שלמה אבן גבירול חלק א (ירושלים, תשל"ה)

ידידות ותהלה : מו. תהלת אל 42—53

90

וְכָל חֲכָמוֹת לְחֻמָּתוֹ עֲזוּבוֹת	וְגַם מִבְּעֲלֵיהֶן הֵן שְׁלוּלוֹת
וְנִקְרְאוֹת תְּשׁוּבוֹתֵיו בְּכָכָל	וְנִפְרָשׁוֹת בְּרָאשֵׁי הַקְּהָלוֹת
בְּסוֹד רָאשֵׁי נְהַרְדְּעָא וְסוּרָא	עִירוֹת הַפְּלִילוֹת הַגְּדוֹלוֹת
45 הָרִימוּהֶן עָלַי כָּל הַתְּשׁוּבוֹת	וּבְזָהָב כְּתוּבוֹם בְּמַגְלוֹת
וְאוֹמְרִים: מָצָאוּ אֲנֹשִׁי סֶפֶר	פְּלִאֵי הַתְּבוּנוֹת הַמְּעֻלוֹת
וְחֻזֵּי הָאֱמֶת גָּבַר בְּרָבָם	וְחֻזֵּינוּ אֲנַחְנוּ מִהֶתְלוֹת
וְלִבִּישְׁנוּ לְעֻמָּתָם קָרְעִים	וְהִמָּה לְבִשְׁנוּ חֻמַּת שְׁמָלוֹת
וְהִתָּה גְּאוּתָם פְּאָרִיּוֹת	וְהִינּוּ לְעֻמָּתָם רַחֲלוֹת
50 וְשׁוֹרֵגֵי תְבוּנָה הֵם קְטוּפִים	וְאֵין עוֹלָל, וְקֻטְפָּנוּ מְלִילוֹת
וְעִיגֵי עוֹרֵיהֶם נִפְקָחוּ בָם	וְאֶזְנֵיהֶם, וְאֶזְנֵינוּ צְלוּלוֹת
בְּרַב הַרְפָּה שְׁשׁוּנֵיהֶם וְחָדָם	וְחִדְרוֹתָם לְהַגְלוֹת תְּהָלוֹת
וְרַב הָאֵי כֹּלָא הִיא לְפָנָיו	וְקֻטֵּן מַעֲנוֹת אוֹתוֹ בְּמָלוֹת

his responsa are read in Baghdad,
Studies by heads of the tribes.
In meetings of Nehardea and Sura,
Those great cities of scribes,
They raise his responsa above the rest
And use gold on scrolls to have them inscribed.
They say, "the people of Sefarad have found
The wondrous values of the wise
We saw the truth that they have surpassed
While we have seen only lies,
Compared to them, we wear tatters
While they don cloaks of styles.
Their pride is that of the lions,
While we are sheep by their sides."

Poem to Hizkiyah, Reish Gelusa

25 כִּי יֵשׁ בְּנַפְשִׁי לְשַׁלַּח לַחֲזֻקָּיהָ
 כִּי יֵשׁ בְּנַפְשִׁי לְכַתֵּב אֶל גְּסִיף עֵדָה
 מֶלֶךְ – בִּיָּפוֹ, וְתוֹרָתוֹ כְּתוּרַת בֶּן־
 מִי יַחֲזֹהוּ – כִּכָּר חֲזָה אֲמוֹנָה עִם
 אֹרֹךְ כְּאוֹר הַלְּבָנָה עַל כִּנֹּף שַׁחַר,
 כִּי נַעֲזֹרֶתִי בְּמִלְחָמָה, כְּפֹאֲרָה יוֹם
 30 בָּאוּ בְּקֶרֶבָה – וְעֵין מוֹת מִצָּפָה אֶל
 קִמְנוֹ בְּמוֹרָא, לְמִשְׁמְעוֹ לִבֵּב צָרִים
 וּבִיד חֲזָקָה יְדוּעָה מִלִּפְנֵים כִּי
 מֶלֶכִּי מְגִלָּה, בְּסִפְרִים מְעֻלָּפֶת,
 וְכָה אֲשֶׁר הִיא עֲלֵי־רֹאשׁ כָּל לֹאֵם צֶפֶת
 עֲמָרָם, פְּרִיצִים מִבְּעֶרֶת וְשׁוֹרֶפֶת,
 צֶדֶק וַיַּחֲסֹ וַדִּין וְדַת מְאֻסָּפֶת,
 לִכֵּן מִצִּיצָה כִּמּוֹ שַׁחַר וְנִשְׁקָפֶת –
 הִידָד, בְּהִגָּר דְּמֵי שָׂרִים, מִסְּעָפֶת,
 עֵינֵי קַהֲלוֹת לְהִשְׁמִידָם, וְשׁוֹזָפֶת,
 נַחֲלֵץ, וְחָרֵב בְּמִרְאִיתָהּ מִשְׁסָּפֶת,
 אִישִׁים יְהִירִים מְצוּדָדֶת וְעוֹרֶפֶת.

אֲרָאָה הַמֶּלֶךְ מִקְלָלֶת וּמִקְצָפֶת
 תִּרְדָּף רַבְבָּה לְאִישׁ מֵהֶם וְתַפַּח, אַךְ
 35 גָּכָה וְנָשׁוּב וְנֹכַח עוֹד וְהִיא תַעֲזוּ
 בָּאָה בְּשִׁפָּה, שִׁפַּת גְּלִית תַּחֲשֹׁב יוֹם
 הֵמָּה לְשִׁכְנָם בְּאַרְצוֹתָם כִּמּוֹ גָּרֵב
 לֹא יִמָּצְאוּ מַעֲלָה לָהֶם אַרוּכָה, כִּי
 דִצְנוּ בִישַׁע, עַד־י נֹאמַר: הַדּוֹד יֵשׁ
 40 קָם עַל וַיִּסַּד בְּרִית מֶלֶךְ לְבָנָיו אֶת
 לְשׁוֹן אֲשֶׁר תַּעֲלֶה עַל שִׁבְטְכֶם שִׁבְט,
 תָּרִים בָּרֶק עַב עַל־י שִׁמְשׁ וְתִשִּׁית עַל
 אִישִׁים, בַּעַת מִחֲרָתָם תַּחֲזֹה מִפְּעַל
 לָכֶם מְלוּכָה וְלִי מוֹפֶת נְבוּאָה, רַק
 45 נִהְיָה בְּתוֹרָה – וְאַתֶּם הַמַּעֲשִׂים וְדֹ-
 יָדְכֶם גְּבָהָה בְּמִשְׁשֶׁלֶת, כְּאוֹר שִׁמְשׁ
 וּבִפִּי אֲנִי יֵשׁ דְּבַר תּוֹרָה אֲשֶׁר מִיּוֹם
 אַךְ זֹאת וְזֶה נִקְבְּצוּ הַיּוֹם לַחֲזֻקָּיהָ,

אַתֶּם וְנַחֲנוּ בְּעוֹלָם זֶה כִּמּוֹ מוֹפֶת,
 בָּרַכְּם בְּפִי כָל וְפִי מִצְוָה מְאֻלָּפֶת,
 עוֹלָה לְפִלְכָה בְּצִהְרִים וְתוֹקֶפֶת –
 סִינִי וְעַד יוֹם אֲדֹנִי לֹא מְסֻלָּפֶת,
 מֶלֶךְ בְּמִשְׁרָה וְדַת יִצְדֵּק וְלֹא יַפֶּת.

You have royalty,
 while prophecy is mine,
 Together you and I
 In this world are a sign
 Let's speak in Torah,
 You'll perform those acts
 And all mouths will recognize
 Your teachings' impacts.
 Your hands rise in dominion

Like the rising sun's light
As it moves toward noontime
At the peak of its height
My mouth speak words of Torah
Which remain unchanged and pure
From Sinai's time till judgment day
This Torah does endure,
All this and that we've gathered
for Hizkiyah today,
King who rules in justice
And from virtue does not sway.

מה

— — — ן — — — ן — — ן
עֲלֵיכֶם לְגִלוֹת אֶת כְּמוֹסֶיהָ,
בְּאֶרֶץ, וְאַתֶּם כֹּחֲרָסֶיהָ.

— — — ן — — — ן — — ן
עֲלֵיכֶם, בְּנֵי תוֹרָה וְתוֹפְשֵׁיהָ,
לְמַעַן בְּנֵי אָדָם בְּמַחֲשָׁכִים

ומן דלך אביאת ראנע בהא ר חושיאל ען כתאב ירד לה עליה

ומזה בתי שיר השיב בהם לרב חושיאל על מכתב שקבל ממנו

— — — — —

וְנָדִיב אֶת וְתָקוּם עַל נְדִיבוֹת,
אֲסַפְתָּם כְּאַסֵּף בִּיְצִים עֲזוּבוֹת,
וְדִינִיךָ לְכָל גּוֹזֵל חֲרָבוֹת,
תַּעֲזוּדָה מִמֶּךָ – תָּשִׁיב תְּשׁוּבוֹת,
פָּנֵי אֶרֶץ וַיָּמִים מַעֲרָבוֹת.
וְקִבַּעַת בְּאַפְרִיקַי יִשִּׁיבוֹת,
וְלֹא תִרְאֶה לְחַיֵּי הַקְּרוֹבוֹת,

— — — — —

דְּבַרְיֶיךָ כְּמוֹ גֶשֶׁם נְדָבוֹת,
וְכָל בֵּינָה וְכָל חֲכָמָה גְּפוּצָה
וְחֻקֶּיךָ לְכָל גּוֹזֵל שְׁלוֹמִים
וְכָל שׁוֹכֵן בְּמִרְחָקִים וַיִּדְרֹשׁ
כְּמוֹ שֶׁשֶׁשׁ עֲרָבוֹת, הַמְּאִירָה⁵
וְנִטְשֶׁת מְדִינָתְךָ וּבָאת
כְּעֵין אָדָם אֲשֶׁר תִּרְאֶה לְרַחוּק

וְנִכְשָׁלִים, כְּמוֹ הוֹרִים וְאָבוֹת,
עָלֵי רִיבוֹת כְּנִיצוּצֵי לְהָבוֹת.
גְּאֻלָּתְךָ, וְאִישׁוּנִים וּבָבוֹת,
וְאֵל יִגְמַל, אֲשֶׁר יִיטִיב, בְּטוֹבוֹת!

וְנִמְצְאָת בְּאַפְרִיקַי לְדָלִים
בְּמִשְׁפָּטִים כְּמוֹ אֲשֶׁד נְחָלִים,
יְהִי לְבִי, וְעֲמוֹ כָּל לְבָבוֹת,¹⁰
לְמַעַן כִּי הִטִּיבוֹת לְעַם אֵל,

ולו (שיר) על אנשים שנכנס אליהם ושמע אותם לומדים את התלמוד בתכלית השבושים ותאר אותם
ותאר את רבם

— — — — —
וְאִם בִּינְיוֹ וּבֵין תַּלְמוּד מְרִיבָה,
מְתִי בָטָן וְאַדְרֶת וְשִׁיבָה,

— — — — —
הִירָהֵב הַזְמָן בְּרַבִּי וְרָבָא,
וְלִכֵּן סִדְרוֹ עַל פִּי פִתְאִים,

מְפִיבֶשֶׁת, וְרַב הָאִי כְּצִיבָא?
וּמִגְבַּעַת יְהִי אִישׁ רֹאשׁ יְשִׁיבָה!
אֵלֵי בֵית הַתְּפִלָּה, יוֹם עֶרְבָה,
בְּנֵי בָקָר, וְהֵם גּוֹעִים, קֶרְבָּה,
כְּמוֹ רֶפֶת – וְהִיא חֲטָאת וְחוּבָה!
אֲבָל קוֹרִים בְּמִסְכָּת וּבָבָא!
וְתוֹרָה – וְאֲנִי אָנֹה אֲנִי בָא?
– וּמִי יִתֵּן וְנִטְעָה בְּנִתִּיבָה! –
לְרֹאשֵׁיהֶם כְּעֶרְעֵר בְּעֶרְבָה,
וְהִכּוּ עַל לְחֵי רַבִּי עֲקִיבָא,
וַיִּטְרֹף מִלְשׁוֹנָם אוֹת וְתִבָּה,
אֲשֶׁר אֶרְאֶה, וְנִפְשִׁי בִי עֲצִבָה,
וְעֲנִי כְּאִישׁ מָדוֹן וְאִיבָה,
בְּקוֹל עֶבֶה כְּקוֹל הָמוֹן וְצָבָא,
וְלֹא אִשָּׁה – הַשִּׁיבוּתִיו תְּשׁוּבָה:
וְאֵל יַעֲרִיד בָּךְ כִּי אַתָּה נִקְבָּה!

וְכָל בַּעַר אֲשֶׁר יֹאמֶר: אֲנִי הוּא
יִדְמוּ כִּי בְּצִיצִיּוֹת וְזָקָן
5 זָכָר, אָחִי, בְּלִכְתָּנוּ שְׁנִינוּ
וְשִׁמְעָנוּ חֲמוֹר נוֹעֵר וְצוּחַת
וְשִׁחַתִּי: מִי אֲשֶׁר שָׁת בֵּית אֱלֹהִים
וְאָמְרוּ: אֵין חֲמוֹר וּמְרִיא בְּבֵית אֵל,
וְאָמַרְתִּי: הַמִּירוֹתָם תְּעוּדָה
10 וּבָאנוּ זוֹעָמִים אֶל בֵּית אֱלֹהִים
וְהִנֵּה רַב וְתַלְמִידִים מְנִידִים
בְּפִיהֶם גִּדְפוּ הַלֵּל וְשִׁמְאִי
וְהָרַב יֶאֱרִיף לָהֶם טַעָמִים
וַיִּשְׁבְּתִי וּפְנֵי זוֹעָפִים מִן
15 וְשִׁאֲלֹתֵי שְׁלוֹם הָרַב בְּכָבוֹד –
וְהִחַל לַעֲנוֹת מֵאָה בְּרָכוֹת
וּבִרְךָ אֵל לְמַעַן אִישׁ בְּרָאוּ
הַתְּשִׁית נִפְשָׁךְ מִן הַזְכָּרִים –

Could time gloat against Rabbi and Rava
Or is there strife between it and the Talmud
To allow berobed belly-stuffed fools
Glorified elders, to have them misconstrued
By every boor who says "I'm Mephibosheth,
And Rav Hai is my mere servant Tziva."
It seems tzitzis, a beard and a hat
Are all one needs to become *rosh yeshiva*.

Remember brother when the two of us went
To the prayer-house last Hoshanaa Rabah,
We thought we heard donkeys braying,
Calves and animals bleating, “baah”
I said, “who made God’s house into a barn,
Why, this is an outrage, a sin!”
They said, “there are no animals here,
They’re men learning Talmud therein!”
We came in rage into God’s house
If only we would have lost our way!
Rabbi and students were bobbing their heads
to and fro like the willow’s sway.
Their mouths blaspheming Hillel and Shamai,
Slapping Rabbi Akiva on his cheek
And the rabbi elaborately tells fabrications,
Gobbling up every word and letter they speak.

Could time turn on its scholars?
Or have they turned on the Law—
and bequeathed it to stuffed old fools in robes
and every boor who declares:
“I’m Mephibosheth,”
or “Hai the renowned is like Tsiba my servant”?
One needs, it seems, only fringes, a turban, and beard
to head the Academy now. My brother,
remember the day we passed
the House of Prayer, the Day of Willows,
and heard up close a donkey bray
and cows cry and low? And I asked:
“Is the Lord’s House now a dairy?
This is a sin and disgrace.”
And they told me: There are no fatlings or mules
in the House of the Lord; they’re studying Talmud.
Then I answered from Scripture:
“They’ve changed the instruction and Law;
and as for me—wither?”
So we walked on, in anger, into the House of my God—
you couldn’t help find it—and saw the teacher and students
bobbing their heads like fronds,
as their mouths abused the names of the great.

And the teacher expounded at length,
preying on every sound they made,
and I sat there enraged at the sight,
and my soul grew sad . . .
I asked the good teacher after his health,
but he answered as a man of strife—
and he started reciting the hundred blessings

ופרצה מלחמת האסון באיר שנת תתט (אס' מאי 1049) והיה האסון מסני בגידת אנשי מלכה בצבאנו
על הרי פמרש ביום חמישי אחרון (לחדש) איר (4 במאי) ונשמדו בה (במלחמה) גבורי הצבא
ונשבה בה אבי, יוקירהו האל יתעלה, וחלצהו האל בהצלחה בצורה שלא שמעו השומעים כמותה
ונדר אחרי הצלתו שנצל ממנה להתהיל לאסף ולכתב ההלכות הגדולות ואמר בהקדמתו להן
ובתאור המלחמה ההיא והצלתו ממנה

תודה

אלהים האריך לי פה בתורות
ועל ככה פנו אלי, ישרים,
בתורת אל – כלל מצוות מבאר,
וממשה מקבלות עלי פה,
ומנביא אלי נביא נתונות,
שמרום כן חכמים, עד אשר בא
וחסרה פת תבונה בישיבות,
ורבו המריבים בשערים,
ונחלקו מתי שמאי והלל,
ופקודים, וזכני להורות,
ושמעו בתעודה הישרות:
פרטותם בלב היו נצורות,
ותוך הלב, ולא בכתב, עצורות
ומחקם לתלמידיו מסורות,
זמן, התיר ידי צרות צרורות,
וחסרו מי תבונה מבארות,
ורבו הספקות בתבורות,
בעת בוא כחלקלקות מגורות.

God extended my mouth, for Torah it possessed,
And to instructing others I've been blessed.

And so they've turned to me, the righteous in throngs,

To hear upright matters that I have expressed.

10 אזי רבי יהודה קם ואגר
והאיר את פני עולם במשנה,
והזכיר החלקות הידועות
בתחבולות לכל דורש מצואות
ואחריו נחלקו אישים וכתבו
15 בכלם יש דבר יחיד, לבטל,
דרשום בעלי יראה וצדקו
וטרחו עד אשר קבעו הלכות
והפירו פשרות מפסולות,
ושב משפט כמשפטו, וסרו
20 וגולדו הספקות אחרי כן
וצרות העלימו סוד הלכות
אבל מצאו אמוראים פתחים
ובהם העלו נצה לתורה
ומהם קבצו דתות כביצים,
25 ורב אשי ורבינא נתנום
ובנו בו לתורה קיר וטירות,
ודרכו כל פליאה בתעודה

בתורה שבעל-פה שש מגורות,
סדריה כמזלות מאירות,
בדורותיו, והתיר מאסרות,
כמו הלך דבש בינות יערות.
חלקותם במשניות אחרות,
ובם חקות מקדמות ברורות,
בחייבים ובצפוני פטורות,
עלי נכון במתן ואסורות,
והבדילו טמאות מטהורות,
ספקות משפת מורים ומורות.
בהולד מחתות עוד וקורות,
אשר היו לראשונים פתורות,
לכל סתום במשניות גמורות,
והפריחו בחקים ציץ ופארות,
ומהם לקטו מצוות כאורות,
בתלמוד זה עלי ישר אגורות,
והקימו לדת חומה ודירות,
כדורך אשכולות-גפן ופורות,

וְהוֹצִיאוּ סְתוּמֵיהֶם, כְּמוֹצִיא
וְרָבִים שׁוֹטְטוּ מֵאַחֲרֵיהֶם
וְהוֹרוּ לְאֲנָשִׁים מֵאֲמֵרוֹת 30
וְכָתְבוּ מִחֲבֵרוֹתֵיהֶם, וּבָהֶם
וְנִאֲמָרוּ, בְּשֵׁם רָאשִׁים כְּשָׂרִים
וּפְשָׁטוּ עַל שֵׁמֶם כִּיּוֹם תִּשׁוּבוֹת,
וְהֵם לֹא דִבְרוּ כִכָּה, וְאוֹלָם
וְלָכֵן חִזְקוּ מֵיָנִים זְרוּעַ, 35
וְהִרְחִיבוּ וְהִפְטִירוּ שִׁפְתָם,
וְהִשְׁחִירוּ צְדָקוֹת הַלְבָנוֹת,
וְלָכֵן הִנְנִי חוֹקֵר בְּדַת אֵל,
וּמִזְכִּיר הַתַּעֲיֹוֹת, לַהֲנִיאֵם,
וְחוֹקֵק אֶת אֲשֶׁר אֵין בּוֹ חִלָּקָה 40
וּמוֹצִיא כָּל יִשְׂרָאֵל מִקְבָּרִים,
וְהַתְּלַמּוּד אֲנִי שֵׁם עַל דְּבָרִי
וְאֶסְמֶךָ, בְּאֲשֶׁר אֶתּוֹה וְאֶכְתֹּב,
וְרַב הָאֵי, גְּדוֹל כָּלֶם, אֲשׁוּ לִי
וּמִבּוֹרוֹ אֲנִי שׁוֹאֵב, וּפְתוֹ 45

בְּנוֹת עֹנֵב בְּחִרְצָנִים אֲצוּרוֹת.
בְּמַעֲנֵה דְבָרוֹת תְּלַמּוּד בְּתוֹרוֹת,
אֲשֶׁר הִמָּה לְתַלְמוּדֵם מִפִּירוֹת,
מַעֲט מַלִּים לְמַעַקְשֵׁים חֲבֵרוֹת,
וְאֲדִירִים, אֲמֵרוֹת לֹא כְשָׁרוֹת,
לְרַבִּים מִשְׁבִּיל צְדָק מִסִּירוֹת,
הֵלֹא הֵם עַל שֵׁמֶם הַיּוֹם דְּבוּרוֹת
וְדִלָּה דַת, וְקָלוּ הַחֲמוּרוֹת,
וְשִׁלְחוּ יָד מִתִּי יְדוֹת קִצְרוֹת
וְהִלְבִּינוּ רִשְׁעוֹת הַשְּׁחִירוֹת,
כְּפִי יָכְלִי וְשִׁכְלִי, עוֹד חֲקִירוֹת,
וְכוֹתֵב, לְהַקִּימָם, הַהֲדוּרוֹת,
בְּלִשׁוֹ צַח וּבְדַרְכֵּים גְּבֻרוֹת,
וּמִבִּיא כָּל מַעַקֵּל בְּקִבְרוֹת.
מְקוֹם מוֹלֵד וְאַרְץ הַמְּכוֹרוֹת,
עָלִי אֲמֵרוֹת גְּאוּנִים הַבְּחוּרוֹת,
פְּלִיאֹתָיו לְהַתְּפָאֵר צְפִירוֹת,
אֲנִי אוֹכֵל וְלֹא אֲמַצָּא מְרוּרוֹת,

וּמַעֲבִיּוֹ אֲרוּהַ הַצִּמְאִים,
וְאַטְרַח בְּהִלְכוֹת הַנְּכוֹנוֹת
לְחַוּוֹתֵם בְּשֵׁם אוֹמְרָם, לְמַעַן
וְלֹא אֲבוֹשׁ, בְּעַמְדִּי עַל שְׁגָגָה
לְסִקֵּל מִפָּנַי כּוֹשֵׁל אֲבָנִים 50
וְלֹא אֶהְדֵּר פָּנַי רֵם, כִּי פָנַי כָּל
וְאִדַּע כִּי גְבוּהָה עוֹד וְעַתָּק
וְיִגְדִּילוּ וְיִנִּיעוּ בְּרֹאשָׁם
וַיֹּאמְרוּ: מִי יִדְבֵּר כִּי שְׁגָגָה
כָּאֵלוּ כָּל אַבִּי מִשְׁכִּיל מִשְׁכָּל, 55
חֲדַל מֵהֶם, וְאַל תִּשְׁמַע אֲלֵיהֶם,
וְאִידֵּךְ אֲשֶׁמִּין רַעֲבֵי דַת בְּדִשְׁנָה,
וּמִי יַחְקֹר וַיִּמְצָא בְּאֲמָרֵי
יְדִיגִי אֵלַי כֶּף הַזְּכוֹת, כִּי

וְאֲבִיעַ בִּישְׂרָאֵל מְקוֹרוֹת,
אֲשֶׁר פָּרְשׁוּ מִתִּי בִּינוֹת יִתְרוֹת,
יְהוּ בְשֵׁמֶם עָלַי כָּל פֶּה אֲמוּרוֹת,
וּמִכְשָׁלָה, כְּמוֹ אֲטָד וְסִירוֹת,
וְלִסִּיר מִפָּנַי עוֹר חֲפִירוֹת,
אֲשֶׁר חָנַף, לֹאֵל רֵם לֹא הֲדוּרוֹת
תִּדְבֹּר בִּי עֲדַת יַעֲזוֹת חֲסִירוֹת,
מִתִּי חֲמָד, וּמְלוֹתָם נְעוּרוֹת,
בְּפִי גְאוּן וּדְבָרִי אִישׁ שְׁרָרוֹת?
וְאִם עוֹקְרֵי עֲקֻלָּקְלוֹת עֲקָרוֹת
וְשִׁמְעָה אִידֵּךְ אִישֶׁר הַהֲדוּרוֹת,
וְאֲלִבִּישׁ מַעֲרַמִּיָּה חֲגוּרוֹת.
אֲמֵרוֹת מִשְׁגָּגוֹת לֹא שְׁמוּרוֹת –
אֲנִי בֶן אִישׁ, וְשִׁרְשֵׁי מַעֲפָרוֹת,

60 וַיִּישִׁירֵם בַּיִשָּׁרֶת לֵב וְעֵינַי,

וּפֶה נָקִי וְעֵינַיִם טְהוֹרוֹת.

אֱלֹהֵי, נִצְרָה עַל דֵּל שְׁפָתַי
וְתִהְיֶה לִי בְּמַעֲנֶה פִי לְעֲזָרָה,
כְּמוֹ עֲתָה נִתַּנִּי בְּיַד צָר
וְשִׁבַּלֹת שְׁטַפְתָּנִי, וְצוּלָה
וְאוֹלָם רַחֲמֶיךָ הָעֲצוּמִים, 65
נִתַּנִּי בְּיָדָם – וְתִהְיֶה לִי
וְתַפְשׂוּ בִּי בְּיָדִים, וְאוֹלָם
וְהֵאֵצְוּ לְהַרְגֵנִי בַּחֲצִים
וְחֻשְׁבוּ כִּי בְּיָדָם לְהַרְגֶּבָם –
70 וְאִיכָּה יַעֲצֹר כַּח וְיִתְּפֹשׁ
וְאִיכָּה יַחֲזֶה אָדָם מִשְׁנָאוֹ,
וּמָה זֶה יַעֲשׂוּ סוֹסִים וְרִגְלִים
וּבִינֹתָם וּבִינֵי מִשְׁרָפִים
אַמֶּת, כִּי קִשְׁרוּ חֶרֶבָם בְּיָדָם

וְחָכִי מִהֲגוֹת אֹן וְזֹרוֹת,
כְּמוֹ אַתָּה לְעֲזָרָה לִי בְּצָרוֹת,
וְלָמוֹת נִגְזְרוּ עָלַי גְּזֹרוֹת,
בְּלַעַתָּנִי, וְאַטְרוּ פֶה בְּאֵרוֹת,
בָּעֵת הַתְּאַפְקוּ לִי, יוֹם עֲבָרוֹת,
לְמַגְדֵּל עֹז וְלַמְצָדוֹת בְּצוּרוֹת,
אֲנִי עַל בְּמַתִּי עֲבִים יְקָרוֹת,
כְּמוֹ זִקּוֹת, וּבַחֲנִיתוֹת כְּקוּרוֹת,
וְהִנֵּה מֵאַחֲרֵיהֶם קִשְׁוֹרוֹת!
אַסִּירוּ אִישׁ בְּיָדִים אֲסוּרוֹת?
אֲשֶׁר מֵצָא, בְּעֵינַיִם סְגוּרוֹת?
אֲחֻזּוֹנִי, וּמֵאוֹת וְעֲשָׂרוֹת –
וּמִלֵּאכִים קֶהְלוֹת לֹא סְפוּרוֹת!
וְחִצֵּיהֶם בְּקִשְׁתָּם עִם יִתְרוֹת,

75 וְהֵיטֵב נִעְזְרוּ בָם, עַד אֲשֶׁר כִּי

אֲדַנִּי, אֶת הַנִּסּוֹתָם וּפְנוּ
וְאַתָּה הָעֲמַדְתָּנִי עָלֵי צוּר,
וְאַתָּה הָעֲלִיתָ מִשְׁחִיתוֹת
וְדָלִית כְּבוֹדִי מִמְּהוּמָה
80 בְּיוֹם שָׁמוּ בְּכוֹר מוֹת וְחֲרוּץ
בְּיוֹם דָּלְקוּ שְׁאוֹל וּבְנוֹת עֲלוּקָה
וְיוֹם צָרָחִי בְּמַר מִגֵּיא הֶרְגָה –
רְאִיתָנִי, וְסוּף חָבוּשׁ לְרֹאשִׁי,
כְּלִילָה מִבְּלִי שַׁחַר, וְאַפֶּל
85 וְנִטִּיתָ עֲלֵיהֶם אוֹר יְשׁוּעָה
וְחִשְׁפָּתָ לְמוֹשְׁעוֹת זְרוּעַ
וְלֹא נִשְׁמַע בְּדוֹר רֹאשׁוֹן כְּמוֹ זֹאת,
לְזֹאת חָפְרוּ עֵדֶת קָמִי, וּפְתַחוּ
וְלֹזֶזֶת עַל שְׁפָתַי, כָּל יְמוֹתִי

עֲזוּבוּנִי וּפְנוּ מִגְּעָרוֹת.
בְּלֵב נִחְפֹז וְרִגְלִים מְהִירוֹת,
בְּהֵמָס לֵב וְהִשְׁתַּפֵּךְ מְרָרוֹת,
יַחֲדַתִּי, וּמִיּוֹן וּבּוֹרוֹת,
מַעֲרָה, אֵין כְּעֲמָקָה בְּמַעֲרוֹת.
וְכִלְיוֹן לְבָבִי בְּמִגְרוֹת,
לְחִתִּי כְּמוֹ נָשִׁים מְאִירוֹת,
עֲנִיתָנִי בַּחַיִּים מִסְּעָרוֹת.
בְּצִלְמוֹת אֲשֶׁר אֵין לָהּ סְדָרוֹת,
בְּלִי נֶגֶה, וְעַב מֵאֵין מְאוּרוֹת –
וּמִלָּאוּ מִנְהָרָה כְּנֶהְרוֹת,
גִּדְלָתָךְ, וְעֲשִׂיתָ גְּבוּרוֹת,
וְלֹא יָכוֹן לְהִשְׁמַע בְּדוֹרוֹת!
מִיָּדַעִי לֹאֵל עוֹלָם בְּשִׁירוֹת,
וְלִילוֹתִי, לֹאֵל אֲדִיר זְמִירוֹת.

90 אָנִי אָקוּם לְהוֹדוֹת לּוֹ בַּלַּיִל,
 וּבִישׁן הַיְּגָעִים, לְאֱלֹהִים
 בְּמַחְשָׁכִים, בְּמִסְתָּרִים, בְּגִלּוֹי,
 וּבְלִשׁוֹנִי, לְכָל דּוֹרֵשׁ וְשׁוֹקֵד
 לְחַיּוֹת אֶת בְּנֵי אֵל חַי בְּמַצּוֹת,
 95 וְלִיצֵק עַל צִמְאֵי דָת וּמִשְׁנָה
 וּמוֹעֲצוֹת בְּפֶסֶק הַהִלְכוֹת,
 צְמִידִים הֵם עָלֵי יָדַי בְּחַיִּי,
 גְּמוּלָה לְאֲשֶׁר גָּמַל וְהָצִיל
 אֲשֶׁר יֹאמַר: בֵּיד אָדָם לְהַרְע
 100 וּמִי יֹאמַר: לְמַתִּים אֵין תַּחֲיָה –

בְּהֶאֱחָז לְעֵינַיִם שְׁמוֹרוֹת,
 גִּאֲלֵנִי – בְּפִי שִׁירֹת סְדוּרוֹת,
 בְּמִקְהֵלוֹת, בְּהִקְרָא עֲצָרוֹת.
 לְהִתְלַמֵּד, כְּמַבּוּעַ סְבָרוֹת,
 וּלְמִית מִבְּנֵי מוֹת עֲבָרוֹת,
 וְתִלְמוּד מִתְעוּדָת אֵל מְטָרוֹת,
 מְכַבְּדוֹת לְמוֹצָאֵיהֶן וְשָׁרוֹת,
 וְעַל רֹאשִׁי, בְּקִבְרִי, הֵם עֲטָרוֹת.
 יַחֲדָתִי בְיוֹם הַשְׁמֵד וְכָרוֹת.
 וְהֵטִיב – מַעֲוָה דְבַר וְסָרוֹת,
 אֲנִי מֵת הַעֲלָה מִן הַקְּבָרוֹת!

לתרגם אבל אם אין מתרגמין להכעים בני נידוי הן ואם מפני שאין יודעין לתרגם ילמדו ויתרגמו והן יוצאין ידי הובתן ואם יש מקום שרוצין לפרש להן יעמוד אחר חוץ מן המתרגם ויפרש להן כלשונן, ונשאל מרבינו הא"י גאון נהגו אנשי ספרד להניח התרגום כלל, ואנו מוצאין בכמה מקומות מהתלמוד שהיא מצוה, והשיב הדבר ברור שלא בתלמוד לבד מצאנו מצות התרגום וחוקותיו אלא אפילו במשנתנו [כדתנן] הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים ולא יקרא למתורגמין יותר מפסוק אחד, ובנביא שלשה ועוד ביאור דברים שנקראין ומתורגמין ודברים שנקראין ולא מתרגמין ועוד קטן קורא בתורה ומתרגם וכמה דברים במשנתנו וביאורן בתלמוד אטו כל אלה דברי תוהו הן ח"ו והלא כל הנביאים תקנו אלו לישראל ואנו לא היינו יודעים שבספרד מניחין התרגום עד עכשיו, וכתב הנגיד הכי אמר שמואל הלוי אית מדבנן דאמרי חלילה חלילה לבני ספרד שיניחו את התרגום כמו שאמרו שואלין הללו שבספרד מקום ריבוי תורה היה מזמן [בית] ראשון מגלות ירושלים עד עכשיו והנחות התרגום דרך מינות היא ולא נמצאת בהם מינות מעולם, אלא במקצת כפרים הסמוכים לארץ אדום שמרגנין עליהם שיש בהם צד מינות בסתר והן כופרים בכך (לא) וקדמונינו הלכו מהן אנשים שאמרו למלקיות ומתו מתוך הלקאה והאיך יניחו התרגום כלל והלא כולן משלימין פרשיותיהן בצבור בכל שבת ושבת שנים מקרא ואחד תרגום ומעולם לא הניחו התרגום ולא דבר אחד מטעמי תלמוד שהיו ערוכין בפיהן מיצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי דשכיב בספרד בין קורטבא לאספמיא (כ) אלא כך היה הדבר שהיו מתקבצין בשבתות וקובעין מדרשות לריבוי תורה עד כמו שתי שעות ושאלו מראשי ישיבות והתירו להן לאחר ק"ש משעת הנץ החמה משום ריבוי תורה ואח"כ היו מתפללין שחרית ויושבין ומסדרין פרשיותיהן שנים מקרא ואחד תרגום ושוב קורין בתורה ומתרגמין ומפטירין בנביא ומתפללין ומשתהין עד שנוטה היום וזה הדבר קשה על בעלי בתים וחששו זקנים שקבלו מנדרונאי נשיא בר חכינאי והוא שכתב לבני ספרד את התלמוד מפיו שלא מן הכתב [שלא יבא] למריבות והשלימו ביניהן שיהיו עוסקין בתלמוד ומשלימין פרשיותיהן שנים מקרא ואחד תרגום כדאמר להו (ג) ריב"ל לבניה וכן אמר להו רב אשי לבניה אשלימו פרשיותייכי עם צבורא שנים מקרא ואחד תרגום כי היכי דתורכי יומי, וכבר שדר מר רב מתתיה ת"ח אע"פ שהוא חושק לדרוש בתלמוד אל יפשע מלהשלים פרשיותיו אע"פ דלענין ס"ת רב ששת מהדר אפיה וגרים (ד) והן נוהגין בכך עד עכשיו והן

הקלו מעליהן תרגום של ספר ונביא ברוב עתים שהרי אמרו (ל) מקום שאין מתרגמין דאלמא איכא דוכתא דליכא מתורגמין, ובירושלמי (ל) כתב והתרגום מעכב ארי יוסי מן מה דאנן חמינן רבנן נפקין לתעניתא וקרי ולא מתרגמין ידעת שאין התרגום מעכב ארי יוסה אע"ג דתימר אין התרגום מעכב טעה מחזירין אותו, והרי נשאל ממר רב הא"י המפסיד בכל שבת למה אין מתרגמין עליו כקורא בתורה והשיב לא ידענו את המנהג הזה בבבל אלא מתרגמין על המפסיד בין שקורא בתורה בין שקורא בנביא ובמשניות שנינו ולא יקרא למתורגמין יותר מפסוק אחד ובנביא שלשה ואם היו שלשתן של שלש פרשיות קורין אחד אחד, ושם נהנו קדמוניכם בדבר זה לדבר תקנה שהיה שם אלמא בכה"ג (ל) מתקן ולבסוף אמר ולא נאה לתרגם על התורה ולשתוק בנביא או דבר אחר, ובמקום דאיכא חתן וביום טוב בנביא של ימים טובים, וביום הסיום הרבה עומדין ומתרגמין משום הידור והאיך יאמר אדם שיניחו התרגום אבל שאין מתרגמין תדיר תקנה היתה כדאמרן והרי ק"ש דמצותה עם הנדח והתירו לשהותה משום תלמוד תורה וכמה מצות הקלו (ל) בהן מפני האורחים ומפני הטורח ומפני בטול בית המדרש אבל האומר בשבילם שהניחו תרגום כל עיקר שלא כהוגן אמר ובאיסור עומד אלו דברי הגגיה, ואנן לעניות דעתן חזי לן דהאידינא ברוב מקומות שהם פושעים לגמרי ואין מתרגמין כלל בצבור עד ששכחו רוב העם וע"ה שבהן מצות תרגום מצוה להוכיחם על כך וגם ראוי לתקן להם אם הם מניחין מפני טורח צבור להניח שאר דברים כגון בשבת הרבה שעוסקין ברוב תפילה שהן מאריכין בתפילתן אי נמי בדרשות שדורשין מן הענין ומצוה להניח כל אותן הדברים שמאריכין בהן כדי שיעסקו בתרגום ולא תשכח מצותו כי מצות התרגום בעונתו יותר חמור היא מן העוסק בתורה ואין לזלזל האידינא בתרגום וכל מי שיחמיר בדבר להסיר את ישראל ממנהג משונה ולהחזיר הדבר ליושנו שכרו שמור לפני המקום :

בעל המאור, שבת נט ע"ב

אע"פ שנראה מן הירושלמי הזה שהוא אסור אפילו באיש, יש לומר מתוך שהוא עשוי לכך ולכך, בין לאיש בין לאשה, אסור לצאת בו כדרך קשטו, אחד האיש ואחד האשה, אפי' לחצר, וכל שכן לרשות הרבים. אבל דבר שהוא מיוחד לתכשיט של איש, מותר לצאת בו אפי' לרה"ר, ולא חיישי' דלמא שליף ומחוי. וכן בטבעת שיש עליה חותם. וכן פסק הרב ר' שמואל הלוי הנגיד בטבעת שיש עליה חותם, שמותר האיש לצאת בה אפילו לרה"ר בשבת. ונראין דבריו.

חידושי הרמב"ן נז ע"א:

- ופירוש מפתח של זהב בידו באצבעו כדרך טבעת, והוא תכשיט, ודרך נשיאים ומלכים בכך. ותניא בגמ' דילן לא תצא אשה במפתח שבידה ותניא לה בתוס' באצבעה, ולפי דברים הללו טבעת שיש עליה חותם שהיא תכשיט לאיש מותר לצאת בו. וכן אמרו מקצת חכמי ספרד, וכ"כ הנגיד רבי שמואל הלוי ז"ל, ואף על פי שאמרו וחלופיהן באיש לא לומר שבחותם פטור אבל אסור, אלא לומר שתכשיטי אשה חלוק מתכשיטי האיש, שבחותם הוא משוי לאשה ותכשיט לאיש, ובלא חותם תכשיט לאשה ומשוי לאיש.

חדושי הרמב"ן כתובות ח ע"א

וברכת אירוסין, כתב רב אחא משבחה גאון דבעיא י'. והנגיד ר' שמואל הלוי חלק ואמר שהוא בטעות ידי סופר. ונראין דברי הנגיד, שלא הוזכרו י' אלא בברכת נישואין, וכי אסור לקדש אשה (חוץ) בפחות מ"י.

רא"ש שם (כתובות א"יב)

- כתב רב אחאי (פ' ח"י ס" טז) דברכת אירוסין ב"י. וה"ר שמואל הנגיד נחלק עליו ואמר שאין צריך י' אלא לברכת חתנים בלבד שלא הוזכרו י' אלא בה. ועוד הרי קידושין בפני ב' ואתה מצריך עשרה. ול"נ דברי רב אחאי דלמאי דילפינן מבועז הרי בועז עשה גם ברכת אירוסין בעשרה ולמאי דילפינן ממקהלות גם ברכת אירוסין על עסקי מקור בא דאי אפשר לישא בלא ברכת אירוסין ודי בשנים לקידושין ובברכה צריך עשרה.

שיטה מקובצת, בבא קמא דף יג ע"א

כתב רבינו דוסא גאון בן גאון ז"ל בתשובת שאלה וז"ל מועתק מלשון ערבי. אמר רבא שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן וכו'. הלכה זו פירש אותה רבינו הא"י ז"ל בתשובה בדרך קצרה ולפי שהיתה שמועה זו קשה ועמוקה לא הספיק לרואים את תשובתו ז"ל באותם המלות ונפל להם בה ספיקות ודמיונות נפסדים ובא רבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל והשיג על רבינו הא"י ז"ל במה שפירש ודרך הוא בה דרך אחר ולא עלתה בו השמועה ולא נגלה ממנה דבר ומה שהשיג על רבינו הא"י ז"ל אינה השגה כמו שיתבאר להלן ומה שפירש הוא אינו עולה כהוגן ובא אחריהם מי שפירש אותה באופן אחר ובנה אותו מבלי יסוד ואין להאשימו בזה לפי שהשמועה עמוקה וכשלא עלתה בידו מפירוש רבינו הא"י ז"ל ולא מפירוש רבינו שמואל ז"ל בנה הוא לה יסוד ופירש אותה עליו והוא אצלי פירוש נאות אבל דחוק מצד היסוד שבנאו עליו ואם היה היסוד שייסד חזק היה הפירוש שפירש אפשרי והואיל והיסוד שבנה אותו עליו רעוע אם כן הבנין בלתי קיים

6. Poetic Reflections on Life and Nature

[הקדמת אליסוף בן שמואל הנגיד]

(תרגום)

אמר אליסף בן רבנא שמואל הלוי, שמרו צורו: לאחר מתן תודה לאשר לו נאה להודות, קדמון, לפניו לא היה זולתו ואחריו לא יהיה, ואחר הודות שהוא האל הנאדר לבדו בכל לשון ובכל מקום, והוא מקור המעלות והמדות הטובות, כנסתי בספר הזה – שהוא פרי חבורו של אבי ואדוני, ירצהו האל – חכמות ומשלים. אבי קרא לספר הזה "בן משלי". והתחלתי להעתיקו ולשננו עוד בהיותי בן מעט יותר משש שנים, זאת מאחר ששעת לידתי היתה – לפי רשום מדויק של מי שרשם ועין בדבר בזמנו – במחצית השעה הזמנית השביעית של ליל יום ראשון, אור ליום כג במרחשון לשנת ארבעת אלפים ושמונה מאות ועשר לבריאת העולם ואור ליום כג בג'מאדי הראשון לשנת ארבע מאות וארבעים ואחת להג'רה. ואבי הוא שצוני לכנסו ולסדרו לפי סדר אותיות אלף בית. וכלו בעל סגנון קל, משקלים מאוזנים, ענינים ומלים נבחרים, יסודות ורעיונות לקוחים מאמרי החכמה של האומות השונות והעמים הנבדלים, הנמצאים בתוך ספריהם ושגוריהם בפיהם, חקוקים על פיות משכיליהם והמוניהם, יחד עם המצאותיו כטוב בעיניו, לפי מה שזמן לו זמנו וכשרונו. לעתים ימצאו בו ענינים סותרים זה את זה מטעם נסתר אשר יתגלה לקורא אם הוא בעל שכל חריף ונעזר במחשבתו, וחזרות להדגשת ענין או לתוספת הבהרה או לקשוט במשל, כדוגמת המשלים הנמצאים בספרי מחברים כמוהו, ואף בספרי קדשנו, שהם דברי האל יתברך והגיונו, וקבצי נביאינו, ברכת האל עליהם, כי אכן, אין דבר נראה יפה בלתי אם יש לו דבר מנוגד, ולעתים שניהם יפים בזמן אחד מסוים ולא בזמן אחר, ובאפן אחד ולא באפן אחר. והוא נתן לו ככותרת את שני הבתים הבאים:

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	כ
קָחָה	מוֹסֵר	נֶעְלָה	וְשׁוֹם	שָׁכַל	נִפְלָה	לָךְ	מִבֶּן	מִשְׁלִי	שְׁמוּאֵל	הַנָּגִיד
ל	מ	נ	ס	ע	ס	צ	ק	ר	ש	ת
אָנוֹשׁ	הַשּׁוֹקֵד	עַל	שְׁעָרָיו	-	לֹא	יִמְעַל	וּמִשְׁרִים	יִפְעַל	וְדָת	וְדִין יִגִּיר.

וקשר את התחלת כל אחד מפרקיו האלפביתיים במלה משני הבתים כסדרם באותיות החרוז של יציאותיו.

ואני מבקש את עזרת אלהי שיכשירני לעשות כפי מה שכתוב בו, כמו שבקש (המחבר) את עזרתו בחבורו ותקון משקליו וסדור פניניו וחרוזיו, עד אשר נשלם לו חפצו בו וכונתו ממנו, כי הוא (האל) הטוב שבעוזרים, והוא מהשנא עדניא וזמניא, מהעדא מלכין ומהקם מלכין, יהב חכמתא לחכימין (הוא משנה את העתים ואת הזמנים, מעביר מלכים ומקים מלכים, נותן חכמה לחכמים, דניאל ב כא).

וְאֵל תִּרְף בְּדָבָר עַד לְכָלוֹת
יְהוּ כָּל מַהֲלָכוֹתָיו לֹו נִקְלוֹת.

Hold tight to just a single one,
Don't let go till the matter's done,
For he who chooses a path alone,
Will find all his tasks have flown.

י אָחִז אַחַת, וְאֵל תִּאָּחִז וְתַנַּח,
אֲשֶׁר דָּרָךְ יַחֲדָה יִאָּחִז לוֹ

מְלַאכְתְּךָ, וְאַם שְׁלֵמָה לְשָׁנָה תְּמִימָה.
כִּמּוֹ יֵשׁ אֲשֶׁר שָׁח: זֹאת מְלַאכָּה נְעִימָה!

Take care to beautify your work,
Though it may require a full year.
For each complaint at the time you've spent,
Praise of "what wonderful work" you'll hear.

רְחִישָׁה יֵשׁ בְּצַפְעוֹנָי נְחָשִׁים,
בְּאַרְץ כְּגָדֵי בִּינוֹת תְּנִישִׁים,
לְהִתְפָּאֵר, וּמִתְהַדָּר לְנָשִׁים,
וְשִׁחְרוּתוֹ וְהוֹדוֹ בֶּן שְׁלֹשִׁים,
בְּאַרְבָּעִים לְרַעְיוֹ הַיְשִׁישִׁים,
בְּלִבּוֹן רֹאשׁ וְזָקֵן, בֶּן חֲמִשִּׁים,
עָלִי אִישׁ עֵת אֲשֶׁר יָבוֹא בְּשָׂשִׁים,
כָּאֵב זָקֵן, וְנִכְאָה בֵּין קְדוּשִׁים,
בְּמִלְכָּדָתוֹ וּפְחָיו הִיקוּשִׁים,
וְלֹא יָדַע קְצִירִים מִחֲרִישִׁים,
לְתִמָּה יִלְכוּ אֵלָיו אֲנָשִׁים,
מֵאוֹס אַחִים, מִגָּאֵל הַלְבוּשִׁים.
לְכָבִי בּוֹ, וְגוֹפִי, לְחֻדָּשִׁים.

At age of a year or two a child crawls
Like slithering snakes in their lanes
At ten he leaps about his dad
Like kid goats jumping around the plains
At twenty, he falls in love and love find him,
He seeks and preens for womankind.
At thirty, he'll take pride in and strength,
While in his prime of freedom and glory intertwined.
At forty, he's complete, mature,

תִּשְׁעָא לְיָפוֹת מְלַאכְתְּךָ שְׂקוֹד, לֹא לְמַהֵר
הֵינֵשׁ שָׁח לָךְ: לְמָה עֲשִׂיתָה בְּשָׁנָה?

עַט בְּשָׁנָה אוֹ שְׁנָתִים לְיֶלֶד
וּבֶן עֶשְׂרִי יִקְפֹץ בֵּין אָבוֹתָיו
וּבֶן עֶשְׂרִים אֲהוּב לֵלֵב, וְאוֹהֵב
וְיִתְנָאָה וְיִתְנָאָה בְּכַחוֹ
וְיִתְמָם וְיִתְחַבֵּר בְּבוֹאוֹ 5
וְיִיקֶץ מִשְׁנַת יְלָדוֹת וְשִׁחְרוּת,
וּבְלָהוֹת זְמַן עוֹבְרוֹת וְשָׁבוֹת
וּמִשְׁשִׁים לְשַׁבָּעִים נֶאֱנַח מִן
וְיִלְכֹד הַזְמַן אֶת בֶּן שְׁמוֹנִים
וְיִתְעַרְבוּ לְבֶן תִּשְׁעִים דְּרָכָיו, 10
וּבֶן מֵאָה — וּמִי יָגַע לְמֵאָה? —
וּבֶן מֵאָה אָחִי תוֹלַע וּמוֹת,
הֵלֵא אַחֲבִיר דְּבַר נְהִי לְקוֹנֵן

Among the elders, will take part
 At fifty he'll wake up rudely from youth's sleep
 Grey head and beard might make him start.
 At sixty, time's terrors will to come and go
 Upon a man they leave their trace.
 From sixty to seventy, he sighs and moans,
 With aging pains, among saints he'll take his place.
 At eighty, time has trapped the man,
 In snares and pitfalls, tightly bound.
 At ninety, his ways are mixed and blurred,
 Can't tell a harvest from tilling ground.
 At a hundred - and who knows a hundred?
 Men come to marvel at this wondrous sight.
 A hundred years, brother, is worms and death
 Clothes stained, fellows disgusted by his plight.
 So shall I not raise my mournful sighs?
 As my body and mind wither away
 Month by month and day by day

בו צאן, ושורים על ידם,
 ועוף לרב, בא יום אידם,
 שוחטים רבים יריקו דם,
 פחול בכלי כל איש צדם,
 אופה ובלילה לא רדם,
 מזה מוליכים את צידם,
 ויבן לבי את סודם,
 כה יכלו אלה מעודם?
 בגויעתם ובמולדם,
 ובמושכם ובמעמדם —
 לכם, אכן לא השמידם!
 הם האבידו את מאבידם.
 ככם על ארץ להנידם,
 או עת לא יוליד מולידם.
 ונסיכים גאו בכבודם:
 ידעו, פי זה כל האדם.

שיד עברתי על שוק טבחים
 ומריאים רב כדגת הים,
 בו דם קפא על גב דם, בו
 ולצדו צדים, ודגת ים
 5 ולצדם שוק מאפה, ביום
 מזה אופים, מזה אוכלים,
 מזה נושאים אל בתיהם —
 ואמר לעומדים: על מה
 מה הברדל בין אלה לכם
 10 ובנומתם ובהעירם,
 לולי כי צור הוא הטעימם
 אלו נתן בהם רוח —
 להם נפש ככם, גם לב
 לא נמצא עת לא מת בו מת
 15 לזאת ישימו לב זכים
 אם יבינו סוד העולם

לה אָמרה: "שִׁמְח, בַּעֲבוּר הַגִּיעָה אֶל אֵלַי
כִּי אֵין חֲלוּקָה בְּעֵינַי בֵּין יְמוּתִי, אֲשֶׁר
אֵין לִי בַּעוֹלָם לְבַד שָׁעָה אֲנִי בָּהּ, וְהִיא

שְׁנַיִם חֲמִשִּׁים בַּעוֹלָמָךְ" — וְלֹא יָדָעָה,
עָבְרוּ, וּבִינּוֹת יָמַי נָח אֲשֶׁר אֲשַׁמְעָה.
תַּעֲמֹד כְּרָגַע — וְאַחֵר כֵּן כָּעֵב נִסְעָה.

עח בְּטִבַּת לַחֲרִישָׁה רִגְלָךְ מִן
וּבְשִׁבְט בְּרָמָךְ תִּזְמַר, וְתִכְרַת
וּגִנָּךְ בְּאֶדְר תַּעֲשֵׂ עֲרוּגוֹת,
וְנִיסָן זֶרַעַךְ תִּשְׁקָה, לְהַרְבוֹת
5 וְאִיר נְטָעָךְ תִּטַּע, וְתִיטִיב
וְסִינוֹן תַּעֲשֶׂה בָּיִם סְחוּרָה,
וְתִמּוֹז רֹאשֶׁךְ יִרְתַּח בָּחֶם צַח
וְאֵב צִנְאָךְ תִּגֹּז, וּבּוֹ דִּי-
וְאֵלּוּל תַּחֲזִיק בְּדָק בְּבִיתְךָ,
10 וְתִשְׁרִי תֶאֱסֹף קִיצְךָ לְאוּצָר
וּמִרְחֻשָּׁנוֹן זְמַן בְּצִיר לֶאֱסֹף
וְכִסְלוֹ יִיתֶךְ תַּחֲבֹט וְתִכְתֹּשׁ,
וְכִכָּה תַּעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה —
וְעָנּוּ בַּעֲבוּדָה הָאֲרוּרָה
15 הַבָּלִים הֵם, וְלִמָּה זֶה תִּנְבֵּל
אָמַת כִּי אַרְחוֹת עוֹלָם בְּכֹזֶאֶת —
וְזָרִים יַעֲשׂוּ כָּל זֹאת, וְיִנַּח
וּמֹנֹת יֶאֱבִיד חֲרוֹץ וְעֶצֶל
וְתִשְׁאָר פְּעֵלֶת אִישׁ לִפְנָיו
20 וְעַל כָּל נַעֲלָם יַעַל אֲנָשִׁים

מֵאוּר בְּקָר אֵלַי עָרֵב מִהִירָה,
בְּמִזְמַר אֶת נְטִישׁוֹת הַזְּמוּרָה,
וְחִלּוּלִים תַּכְלֶה מִתְמָרָה,
פָּרִי חֲטָה לָךְ וּפָרִי שְׁעוּרָה,
פָּרִי אֲרָצְךָ בַּעֲדוּר וּחִפִּירָה,
וְתִצָּא אֶל קָרֵב חֲגוּר חֲגוּרָה,
וּבִשְׂרָב, וְתִיגַע בְּקִצִּירָה,
שָׁךְ זְרוּי וּפִשְׁתֶּתְךָ נְעוּרָה,
וְלִבְהִמְתֶּךָ תַּחֲדֹשׁ הַגְּדִירָה,
בְּבִיתְךָ, אַחֲרֵי הַיּוֹדֵשׁ וְזָרָה,
עֲנָבִים, וְעִשׂוֹת תִּירוֹשׁ בְּפוּרָה,
וּמִיִּצְהָר תִּמְלֹא מִמְּגוּרָה,
וְכֹה עֲשׂוּ לִפְנֵים כָּל יִצִּירָה,
בְּנֵי אָדָם, וְחִיָּתֶם קִצְרָה.
בְּזֹאת גּוֹפָךְ וְנִפְשֶׁךְ הִיָּקְרָה?
וְטוֹב מִזֹּאת מְלֹאכֶת אִישׁ בְּתוּרָה,
אֲשֶׁר יֵאֱחָז נְתִיב אֶל הַיִּשְׁרָה,
וְיִאֲסֹפֶם שְׁנִיָּהֶם בְּקִבּוּרָה,
וְלִפְנֵי אֵל לְיוֹם מִשְׁפָּט שְׁמוּרָה,
בְּמֵאזְנֵי דִין, אֲשֶׁר לוֹ הַגְּבוּרָה.

20 וּמִלְּחִים יַחֲוֶה זֶה לָזֶה אֶת
וְזֶה יִזְכִּיר דְּבַר חַיָּה גְדוֹלָה
וְרַב חֹבֶל יִשְׁיִבָם: לֹא יִדְעֻתָם
וְשֵׁם חַיָּה, שָׁמָּה קָרְחָה, אֲשֶׁר הִיא
וְכָל חַיָּה אֲשֶׁר חַיִּית שְׁאֲרָה
25 וְהוֹפֶכֶת לַפִּיָּה כָּל סְפִינָה,
וְלֹא כָלָה לִסְפֹּר פְּעֻלָּה עַד
שִׁמְעָתֶיהָ – וְהָיָה קוֹל הַמֶּלֶךְ
וְהַבְּטָתִי אֵלַי צוּרָה אֵימָה,
כְּלוּיָתָן אֲשֶׁר סִפֵּר, כְּנָחֵשׁ
30 וְרָאשׁ לָהּ כְּאֲנִי שֵׁיט בַּמַּדָּה,
וְעֵינַיִם כְּמַעֲיָנִים, וְנָחִיר
וּפֶה עֲמֹק וְרָחֵב כְּמַעְרָה,
וּבִשְׁפָתוֹת כְּנֹאד עַל נֹאד גְּפוּחִים,
וְגוֹף לָכֵן, וְגַב יָרֵק, וְצוּאֵר
35 וּבִסְנִפִּיר כְּמוֹ חֶרֶב לְטוֹשָׁה,

אֲשֶׁר רָאוּ בָּיָם מִתְעַלּוּמָה,
וְנִפְלְאָה, וְזֶה יִזְכִּיר בְּהִמָּה,
פְּלִיאָת יָם, וְלֹא שִׁחְתָּם מְאוּמָה!
בְּכָל חַיִּית מְצוּלָה לֹא עֲמוּמָה,
בְּפִגְעָה בָּהּ אֲכוּלָה אוֹ הַמוּמָה,
וְצִי אֲדִיר כְּמַרְכָּבָה רְתוּמָה.
אֲשֶׁר בָּאָה, וְהִיא גּוֹעָה וְהוּמָה.
וְקוֹל רַעַם בְּאֲזָנֵי קוֹל דְּמָמָה,
אֲבָל הֵיטָה בְּתֹכָן דָּג רְקוּמָה,
עֲקֻלָּתוֹן, כְּמוֹ תִמְרַת בְּקוּמָה,
עַלִּי פָנִים מְנֻשָּׂאִים כְּרָמָה,
כְּמוֹ כְּבִשָּׁן, וְלֹה רִקָּה כְּחוּמָה,
תַּעֲרֵר נֶהָר אֵלַי תּוֹכּוּ בְּצֻמָּה,
וּבִינֵיהֶם כְּפִי תַחְרָא פְּרוּמָה,
כְּמוֹ מַגְדֵּל, וּבִטָּן כְּעֶרְמָה,
וְקִשְׁקֶשֶׁת כְּסוּחְרָה אֲדָמָה,

וְגוֹרְתָה לְמַשְׁנִיחִים כְּמוֹ צוּר
וְשִׁטָּה מְסַבִּיבוֹת לְסְפִינָה,
וְהַגִּיעָה לְצִדֶּיהָ וְעַמָּדָה
אֲזִי נִמַּס לְבַב כָּל אִישׁ כְּדוֹנָג
40 וְשׁוּיָתִי וְדוּמָמָתִי לְנִפְשִׁי
וְזִכְרָתִי אֱלֹהִי – וְאַחֲרִים
וְאִמְרָתִי: אֱמֶת, כֹּזֶה וְכֹזֶה
וְאִם גִּבֹּלַע בָּיָם יוֹנָה וְהוֹקָא
אֱלֹהִי, הָאֲרֵךְ לִי, כִּי אֲשֶׁר בָּא
45 וְאִם זֶה הוּא גְּמוּל יָדִי, תְּהִי בּוֹ
אֲזִי שִׁקְעָה בְּלֵב יָמִים, כְּחִיל
וְתַחַת לְאֲנִי בָּאָה לְהַפְכוֹ,

אֲשֶׁר הֵיטָה בְּלֵב הַיָּם כְּדָמָה;
וְאִין מְנִיד וְאִין גּוֹאֵם גְּאִימָה,
עַלִּי זָנֵב כְּאֶרֶז אוֹ שְׂדֵמָה.
וְכַמִּים וְשִׁבְלַת זְרוּמָה,
כְּרַחֵל יוֹם טַבַּח גְּאֻלָּמָה,
לְגַנְדִּי יִזְכְּרוּ אֵל כְּאִשִּׁימָה,
עוֹנוֹת יִלְכְּדוּ נֶפֶשׁ אֲשָׁמָה,
בִּיבְשָׁה לְצִדְקָתוֹ – אֲנִי מָה?
הִקִּיצָנִי – וְהִיטָתִי בְּנוּמָה,
סְלִיחַת מַעֲוֹתִי הֶעֱצוּמָה!
אֲשֶׁר הָאֵל בָּיָם יָרָה וְרָמָה,
וּמֵת כָּל לֵב וְאֲבָדָה כָּל נִשְׁמָה –

כָּרַגַע אֶל מְצוּלוֹת יָם פְּנִימָה,
עָלִי שׁוֹכָה בְּמֹו זָפֶת קְרוּמָה,
מִבְּלָעִים בִּיד גִּשָּׂאת וְרָמָה.
בְּמָה זֶה נִמְלָטוּ אֱלֹהִים, וְלָמָּה –
לְפָנִים מִיַּד קָרְחָה זְעוּמָה!
כְּבוֹד הוֹדוּ מִהֲדָרֶת שְׁלָמָה,
וְהוּא עוֹשֶׂה בְּמִרְגִּיזּוֹ גִקְמָה,
תְּהוֹם רַבָּה, וְתוֹלָם עַל בְּלִימָה.
וְשֵׁם לָהּ עֹז, וְשֵׁם לָהּ תַעֲצוּמָה?

תְּהִי עַל פִּי מִשְׁנַנֶּת וְשׁוּמָה,
כְּנִבְרָאִים, וְכִי אֵין לֹו חֲתִימָה
וְכִי מֵתִים יִקְרִצוֹן מֵאֲדָמָה,
בִּידָנוּ, אֲמַת וּבִתָּם רְשׁוּמָה,
וְתִלְמוּדָם וּמִשְׁנָתָם נְעִימָה,

וְתִגְמוּלִים לִמֵּתִים עַל עֲלוּמָה,
וּבְשִׁחָקִים וְעַל עֵיֶשׁ וְכִימָה,
וְתוֹרָתוֹ בְּתוֹךְ לְבִי מְשׁוּמָה!

אֲבָל גָּעַר אֱלֹהִים בָּהּ, וְשָׁבָה
וְהוֹשִׁיעַ לְתוֹלְעִים קִטְנִים
50 וְהָשִׁיב מִשְׁאוֹל מֵתִים, וְהִצִּיל
וְתָמָהּ כָּל נִבְוֵי יָם, וְאָמְרוּ:
וְלֹא הִיָּתָה פְּלִיטָה לְאַנְיָה
עֲנִיתִים: כֵּן גִּאֲלַת אֵל לִיּוֹדְעֵי
וְהוּא עוֹשֶׂה לְמַכִּירָיו תְּשׁוּעָה,
55 אֲשֶׁר לֹו יָם וְחִתּוֹ, וּמִימֵי
וּמָה חִיָּה לְגַגֵּד צוּר גִּסְכָּה

אֲנִי אוֹדָה לְאֵל תּוֹדַת גִּאֲוִלִּים,
וְאוֹדָה כִּי לְצוּרֵי אֵין תַּחֲלָה
וְאוֹדָה כִּי אֲמַת הִיא הַתַּחֲחִיָּה,
60 וְכִי מִשָּׁה וְתוֹרָתוֹ, אֲשֶׁר הִיא
וְכִי דְבָרֵי חֲכָמֵינוּ יִשְׁרִים,

וַיֵּשׁ שָׁכַר בְּעוֹלָם בָּא לְזָכִים,
וְאֵל שְׁלִיט בִּיבְשֶׁת וַיָּמִים
וַיִּרְאָתוֹ עָלֵי פָנֵי נְתוּנָה,

and another called it a beast—
and the captain answered:
None of you know of the miracle sea—
you haven't fathomed a thing.
There exists a monster whose name is Karchah,
singular among the abysmal shapes,
it devours all who feed on each other
and kills the survivors with fright.
It overturns ships, and fleets with their crews,
in its mouth they're flipped like a chariot.
He hadn't finished his story
when lowing and raging the creature appeared.
I heard it: thunder or the sound of a throng
seemed still alongside it;
and I looked at its terrible form,
wrought like a fish or book-like Leviathan,
the torturous serpent like a palm tree in stature,
its head huge as a galley with oars,
its face haughty, like a hill,
its eyes like pools,

And everyone's heart melted like wax,
or like water, and the whirlpool engulfed us.
Then I calmed and steadied my soul,
as the lamb on the day of her slaughter goes dumb,
and called on my Lord,
as others beside me called on their own,
like Ashemah . . . And I said:
In truth, and one way or another,
transgression takes the guilty soul;
if Jonah was swallowed up by the sea
and vomited onto dry land
in his righteousness—what of me?
My Lord, let me live, who wakes from his sleep.
If this is reward for the work of my hands,
may my sin be absolved . . .
Then it sank in the dark of the sea,
like a soldier that God had thrown in its parting;
but under the ship it threatened,
as our hearts died, our breath failing.
And the Lord rebuked the being,
for the moment returned to its depth—

The nautical wizards were astonished,
and wondered how it could happen—
with their ships trapped by Karchah, the accursed!
And I told them:

Such is deliverance for those who know
the great glory of the Lord in His fullness.
He sends salvation to those who admit Him,
and vengeance to those who provoke His wrath.

The sea is His, and all its creatures,
and the waters below, which are vast;
He hangs them on nothingness.
What is a beast beside the Rock

who shaped it and granted it breath,
then endowed it with power?
I thank the Lord with a song of redemption
my mouth will remember,

and acknowledge the Rock beyond creation,
without completion,
and grant the truth of resurrection—
that the dead will arise from dust;

that the Book of Moses we have in our hands
is true and composed with perfection;
that the words of the sages are worthy
and their study is sweet—

and reward for the righteous will follow,
as the dead for their sins in secret
receive their recompense;
that the Lord rules—over land and sea

and the sky and Great Bear above;
that His fear in the lines of my face is drawn,
as His Law is drawn through my blood.

שְׁנָא רַעִי, הַתִּישָׁן? קוֹם וְהַעִירָה
 תִּרְאֵם כְּעוֹר נֶמֶר, אֲשֶׁר אֵין בּוֹ
 וְרֹאֵה חֲצִי סֹהַר בְּלִיל תָּמוּ
 בְּדַמוֹת פָּנֵי עֶלְמָה, אֲשֶׁר חֲצִים
 5 שׁוֹב וְחֹזֶה שְׁמֶשׁ, אֲשֶׁר רָבָה
 וּדְמוֹת מַעַט אוֹרָה עַלִי חֲשָׁפָה —
 וּדְמוֹת אֲדָמָה, עַל אֲשֶׁר בָּא עַל
 הַכָּה שְׁנֵי אוֹרֵיו, בְּתוֹךְ חֹדֶשׁ
 כֶּסֶה פָּנֵי סֹהַר בְּחוּג אֲרָצוֹ
 10 כָּל זֹאת פָּעֵלֶת אֵל, וְהוּא יַעַשׂ
 נִבְרָא בְּתוֹךְ סֹהַר מַעַט אִפְּלָה
 לָכֵן אֲדַמְמוּ בְּהַקְדָּרָם
 לִשְׁתֵּי שְׁכוּלוֹת, זֹאת בְּפָנֶיהָ
 אוֹר יוֹם בְּיוֹם הַקְדָּר, וְאוֹר לַיִל
 15 כְּגִבִּיר אֲשֶׁר קָצַף, וְהִבִּיא כָּל
 הַכָּה מְאוֹר לַיִל תַּחֲלָה, אֵךְ
 כְּגִבִּיר אֲשֶׁר יִשְׁקָה לְאֵמָה כּוֹס
 הַבֵּט בְּכָל אֵלֶּה, וְהִתְבּוֹנֵן
 וְקֵרָא: לֵךְ הָעוֹ, אֲשֶׁר הִבִּיא
 20 שְׁמַת לְסֹהַר בְּחֲצִי כֶסֶלּוֹ
 אֲתָה תִשִּׁיתָהוּ בְּשָׁנָה זֹאת
 אֲתָה, בְּהִבִּיטְךָ אֵלַי אֲרָץ —
 אֲתָה תַצְוֶה עַשׂ וַיֹּאכֵל עֵשׂ
 אֲתָה הַסְּבוֹת לְנִבְרָאִים
 25 אֲתָה תַצְוֶמוּ וַיִּדְרָכוּ
 אֲתָה — לֵךְ הַהוּד, לֵךְ הַכֵּל,
 אֲתָה, אֲשֶׁר תִּבִּיא בְּיוֹם הַחֹם
 אֲתָה, אֲשֶׁר תַּהֲפֹךְ תַּהוֹם, גַּם עַל
 אֲתָה, אֲשֶׁר תוֹרָה אֵלַי כָּל חַי
 30 אֲתָה תְקִיצְמוּ בְּיוֹם הַדִּין
 אֲתָה תְדִינֵם עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ
 שִׁיתָה בְּדִין מִשְׁקַל פְּעֻלוֹתַי
 יוֹם תַּעֲלֵנִי מִעַפְרֵי — אֲזִי
 אֵירָא חֲרוֹנָךְ, בְּשִׁרְנֵי בּוֹ:
 35 אִם לֹא יִהְיֶה זָכָר לְצַדִּיקוֹתַי —

שָׁחַר, וּבִשְׁמֵי מַעְלָה שׁוֹרָה,
 מְקוֹם אֲשֶׁר אֵין בּוֹ חִבְרָבוּרָה,
 קוֹדֵר כְּפִי כְּבִשָּׁן וְכִקְדָּרָה,
 אֲדַמּוּ וְעַל חֲצִים שְׁקַעְרוּרָה,
 הוֹכָא בְּסוֹף חֹדֶשׁ בְּשַׁעְרוּרָה,
 נֹזֵר בְּרֹאשׁ לִדְיִת שְׁחַרְחָרָה,
 שְׁמִשָּׁה, כְּבוֹכִיָּה חֲמַרְמָרָה,
 אֲחֹד, אֲשֶׁר לוֹ עוֹז וְתַפְאָרָה,
 וּבִסְהָרוֹ שְׁמִשׁוֹ מִסְתָּרָה.
 חֲפָצוֹ בְּמַפְעָלָיו אֲשֶׁר בָּרָא.
 מְרֹאשׁ, וְחִמָּה נִבְרָאָה בָּרָה,
 עֲתָה, בְּחִשָּׁךְ זֶה אֲשֶׁר קָרָה —
 פָּצַע, וְזֹאת פָּצַע וְחִבּוּרָה.
 הַקְדִּיר בְּעֶרֶב יוֹם וְאִשְׁמוּרָה
 שְׁרִיו בְּאֲרָצוֹתָם בְּתוֹךְ צָרָה.
 מִכַּת מְאוֹר הַיּוֹם מֵאֲחֶרָה,
 רַעַל, וְאַחֵר יִשְׁקֵךְ לְגִבִּירָה.
 בָּהֶם, וְהַשְׁתוּמָם וְהַפִּירָה
 אוֹרֵיו בְּמִשְׁקֵלֶת וּבְמִשׁוּרָה!
 קְדָרוֹת, כְּפַח יְקוֹשׁ לְצַפּוּרָה,
 שְׁנִית בְּאֵיר מִבְּלֵי אוֹרָה,
 תִּרְעַד וְתִנּוּעַ כְּשִׁכּוּרָה,
 וּכְסִיל, וְכִימָה הַמְהַדָּרָה,
 בָּהֶם מְקוֹם מוֹשֵׁב כְּסוּחָרָה,
 יַחַד בְּלֵי הַיָּדָד וְלֹא פוּרָה,
 כָּל סוֹס וּמִרְכָּבָה מַעֲקָרָה,
 קָרָה, וְתִבִּיא חֹם בְּיוֹם קָרָה,
 יָם תַּעֲבִיר צָרָה כְּמִבְכִּירָה,
 מוֹת, כְּחֵץ יַעוֹף לְמִטָּרָה,
 הַמֵּר וְהַגְדוֹל וְהַנוֹרָא,
 מַחֲקֵם וּמִמְצוּדָה וּמִתּוֹרָה —
 עוֹדָךְ, וְכֹף רִשְׁעֵי מַחֲסָרָה.
 אֲקוֹם, וְרוּחֵי מִמֶּךָ סָרָה,
 שְׁלוֹם לֵךְ, הַשְׁקֵט וְאַל תִּירָא!
 שִׁית חֲסִדְךָ בָּהֶם לֹאֲזַכָּרָה!

My friend, are you sleeping?
Rise and wake the dawn,
look up at the sky
like a leopard skin stippled above us,
and see the moon where it should be full,
go dark like a kettle, or kiln,
like the face of a girl—
half of it flushed,
the other darkened in shadow.
Return and glance at the sun,
brought to the end of the month in dimness,
its halo of light on the darkness,
like a crown on the head of a Libyan princess,
and the earth whose sun has set,
reddened—as though with tears.

Both of the beacons were stricken
in the space of a single month
by Him whose dominion is splendor and strength;
He covered the moon with His circle of earth,
and the sun with His moon:
this is the work of the Lord who toys with creation.

He fashioned patches of dark in the moon,
and the sun He created clear,
therefore I liken them now
in their dimness against the dark,
to women bereaved:
the face of the one is bruised,
the other both bruised and wounded—

Yours is the glory, yours entire,
every horse and chariot houghed.
It's you who brings on heat in winter,
and winter, at summer's height;
you who upends the abyss,
who brings affliction into the sea
like a woman in labor;
you who'll cast toward all the living—death,
as the arrow flies to its target;
you on the bitter and great
and terrible day of judgment
who will wake me and judge
all who've forsaken the statutes,
commandments, and Law.

When you place my deeds in judgment's scale,
may the side of evil, lighter, rise.

the light of day on a day gone dim,
and the light of night darkened at evening
during the watch.

Like an angry king who brings trouble
on his lords in their own domains,
first He struck the brightness of night,
and afterwards blotted the daylight,
like a king who prepared a poisonous cup
for his mistress, and then for his queen.
Behold what happened—look closely in wonder,
study it well, and read:

Yours is the greatness,
who brought the light in its weight and measure,
and darkened the moon at its cycle's center,
like a bird caught in a snare.
You'll do it again in five months more;
looking onto the earth,
you'll make it reel like a drunkard.
You've ordered the moth and it eats
the Bear and Orion in great constellation;
you fixed for the living among them
a place like a shield;
and all when you rule will be trodden as one,
though not with a shout in a winepress.

On the day you lift me up from my dust
I'll turn and my spirit in fear of your wrath
will flee, and you'll say:
"Peace be upon you; be still, and do not fear."

If there remains not a trace of my righteousness,
may your mercy be near.

7. Materialistic and Romantic Poetry

הקדמת יהוסף

קאל רב יהוסף בן רבנא שמואל הלוי נצרו| צור גמעת פי הדא אלכתאב מא כרג אלי ידי מן אלכלאם אלמנטום לאבי |ומולאי| אעזה אללה וכתבתה בכט ידי ואנא בן ח אעואלם וו|א|שהר ודלך אנ מולדי כאן בתחריר אבי אבקאה אללה לי עלי ג סאעאט וארבעה אכמאס סאעא ותלתי כמס סאעא מסתויה מן לילה אלתלתא לצביחה אליום אלחאדי עשר מן תשרי שנת ארבעת אלפים ושבע מאות ותשעים ושש לתאריך אלעאלם ולצביחה אליום אליא מן דו אלקעדה סנה סת ועשרין וארבע מאה ללהגרה ושרעת פי הדא אלמגמוע אתר פסח מן שנת ארבעת אלפים ושמונה מאות וארבע ומן גמלה נא גמעתה פי הדא אלדיואן מן אקואלה אלמוזונה |ואל|קטעאט עלי אעאריך שתי כאנת ת|ג|נזי בחצרתה ועלי אנ בעצהא קד אשתמל עלי נסיב כאן מעתקדה פיה אלכנאיה ען כנסת ישראל וגיר דלך ממא כני ענה במתל |הדא אל|סביל פי בעץ כתב אלנבוה ולה סלמה אללה אגר ניתה ומן תאול עליה גיר מא גיר פעליה אתמה ולא אראעי פי מא גמעת מן דלך שאנא מן אלתקדים ואלתאכיר ואנמא אכתב עלי אי נסק אתפק ואללה אסאל עונא מן ענדה פכל שי בידה

תרגום

אמר (רב) יהוסף בן רבנא שמואל הלוי נצרו צור: כנסתי בספר זה מה שבא לידי מן הלשון השקולה לאבי ומרי, יכבדהו האלהים, וכתבתיו בכתב ידי ואני בן שמונה שנים וששה חדשים, שכן הולדתי היתה, לפי דיוקו של אבי, יקִימהו האל לי, בשלש שעות וארבע חמישיות שעה ושני שלישי חמישית שעה בדיוק מליל היום השלישי, אור ליום האחד עשר בתשרי, שנת ארבעת אלפים ושבע מאות ותשעים ושש למנין העולם [1035], ואור ליום האחד עשר מן דו אלקעדה, שנת ארבע מאות עשרים ושש להגרה והתחלתי בקבץ זה סמוך לפסח משנת ארבעת אלפים ושמונה מאות וארבע [1044]. ומכלל מה שכנסתי בדיואן הזה ממאמריו השקולים והשירים במשקלים שונים שהיו מושרים לפניו, ואף על פי שמקצתם כללו דברי חשק, היתה אמונתו בו כנוי לכנסת ישראל וזולתה, ממה שפָּנו בו בדרך כיוצא בה במקצת מספרי הנבואה, ולו ישלם האל שכר כונתו, ומי שגלה פנים בדבריו אחרת ממה שנתכון – אשמו עליו. ולא חששתי במה שכנסתי מהם מאומה אם הוא מקדם או מאַחר ואמנם כתבתי כפי מה שנודמן. ומן האל אשאל עזר, שהרי כל דבר בידו.

וְאֵת יֶגֶן לְהִבְרִיחַ,
וְתַפּוּחַ – לְהָרִיחַ.

לְשִׂמְחָה גְבִרָאָה גֶפֶן
וְשֶׁמֶן טוֹב – לְתַעֲנוּגִים,

the vine was created to be enjoyed
and to banish a sad spell,
fine oils were made for their pleasures,
and apples - for their smell

קלא

וקאל יסכר ופיה וצף אלכמר באחסן אוצאפהא

ואמר שיר שבו הוא מתסאר ובו תאור היין במיטב תאריו

וְלִזְקִנִים, בְּאַרְחוֹתֶם תְּמִימִים,
בְּמִרְאֵיהֶם, וְלַצְעִירִים לְיָמִים? –
עָלוּ בְּלוּ יְמִיכֶם בְּנַעֲיָמִים!
הִתְדַּע אֶת פְּעָלִי לְחֻכָּמִים
וּבְחוּרִים מְתִי יִרְאָה, וְטוֹבִים
הַכִּינוֹתִי מְקוֹם מְשֻׁתָּה, וְשִׁחָתִי:

And the brimming womb they emptied was boneless.

The vintage prisoner of two

years in the dark

heart of the pitcher was free.

It had aged, and time worn away at its skin,
though its eye was bright as a boy's blush;

it was fragrant, though not with frankincense,
and seasoned, although without herbs;

it looked like fire

though it poured like water,

and was folly's embodiment, though it gathered the wise;

it was lightning—with showers to follow:

not the flash of the false alarm.

They poured it across their bodies by night

and went out wise from the cloak of their darkness.

While its glow was imposed

on the brightness of day,

they'd winced looking up to the heavens.

And they held it, though it moved their lips—
though not by threats

or strength of arm.

It spoke within them—although it was still,

and had the guest-list skipping like

fawns, or gazelles.

At once they felt their wisdom flee,

and their knowledge taken captive entirely.

אֲשֶׁר יָקוּם וְרֹאשָׁם לֹא מְרִימִים,
וְאֵין לָהֶם בְּצוּאָרָם גְּרָמִים.
וְנִעְצְרוּ כְנַעֲזֹר מַחְלֹמִים.
יַעֲדִידוּן בָּם מִיַּדְעִים וְקָמִים,
מְרוֹם קָרַת וְאֵין מַכְלִים וּמַדְמִים:
מְתִי הַשֵּׁם, מְטִיבֵי הַטָּעָמִים,
לְפָנִים הָעֲרוּ דָמִים בְּדָמִים,
שָׂאֵר בָּשָׂר וְקִרְבַּת הַלְחֹמִים,
'בְּנִי' יִקְרָא בְּהַקְבֵּץ עַמָּמִים,
חֶקֶר תִּמְצָא אֲנוּשׁ מָלֵא בְמוֹמִים!
לְבַדּוֹ עֹז וְתַעֲצוּמוֹת עֲצוּמִים,
וּמִשָּׂא רֹאשׁ עָלֵי רָאשִׁים כְּסוּמִים
וּמִמְשָׁלֶת עָלֵי גִזּוֹי בְּרוּמִים,

הַקִּימוֹתִים לַעֲת בִּקְר – וְאֵין בָּם
כְּאֵלוֹ אֵין לְרִגְלֵיהֶם בְּהוֹנוֹת
וְאָמְרוּ לִי: אָמַר מִי אַתָּה וּמָה לָּךְ?
עֲנִיתִימוֹ: תָּנוּ אֶזֶן לְמַלְאִים, 35
וְיִשְׁמְעוּ בְּכָל חוּצוֹת וְעַל גֹּב
אֲנִי נִכְדָּה קָהַת וּשְׂאֵר מְרָרִי,
וּמֵאֲבִי וּמִבֶּן-צוּף שְׂמוּאֵל
וּבֵין אָבִי וּבֵין מֹשֶׁה נִבִּיא אֵל
אֲנִי אֶקְרָא שְׁמוֹ 'אָבִי' וְהוּא לִי 40
וּמִי יוֹצִיא בִּיחֹסִי מוֹם לְשִׁמְצָה –
וְלִי עֶשֶׂר וְכָבוֹד רַב, וְלֵאלֹהִים
וּפְתוּחוֹן פֶּה עָלֵי פִיּוֹת עֲרִבוֹת,
וּמִמְלָכָה עָלֵי גִזּוֹי זְהָבִים,

קלו

וְלָכֶם יְהִי עָלָיו לְשִׁלֹּם גְּמוּלֵיכֶם
אֲבָל עֵת עֲשׂוֹ לֵאלֹהִים וְעֵתִים עֲשׂוֹ לָכֶם
וְאֵל תִּתְּנוּ פּוֹגַת לַיִן בְּלִילֵיכֶם.
וְקוּצוּ בְּקוֹל שָׁרִים-וְשִׁירוּ בְּנִגְלֵיכֶם.
וְאֵם אֵין בְּקֶבֶר שִׁיר וְחֶמֶר וְחֶבֶר-הוּא, פְּתָאִים, יְהִי זֶה חֶלְקְכֶם מֵעַמְלֵיכֶם!

Your master will surely straighten your ways
For it's upon Him to have your wages paid
But in His service, don't squander all your days
Some times are for God, and some were for you made,
Give Him half the day and keep half for your work
And at nights don't let wine go mislaid

קמו

אֲרָאָה לָךְ הַדֶּרֶךְ כְּשֶׁמֶשׁ זָהָרוּ
 מָה טוֹב וּמָה נָעִים אֲשֶׁר נָתַן לָךְ
 צוּרָה יִפְפֶּיָה, וְהוֹד, וְהוֹן, וְגוֹף
 לֹא טוֹב הַדֶּרֶךְ שׁוֹכֵב בְּלֵיל קִצּוֹ וְלֹא
 אֵין טוֹב לְבַד שֵׁם טוֹב וַיֵּין הַטּוֹב וְשֶׁר
 יִקְדֹּ לֹאֵל יוֹמָם, וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְכוֹס
 וַיִּקֶּר כְּרָקִיעַ יְהִלּוּ סִהָרוּ,
 אֱלוֹ יְהִי קָיָם לְעוֹלָם תִּאָּרוּ:
 נָקִי, כְּעֶצֶם הַשְּׁחָקִים טָהָרוּ,
 יַעֲזוּר, וְלֹא יִשּׁוּר עַדִּי עַד שִׁחָרוּ,
 מְטִיב וְחֹבֵר טוֹב שְׁתָּה כּוֹס סִחָרוּ
 לִילָה, וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּנָּשֶׂה צַעֲרוּ.

There's nothing as good as good wine, a sommelier,
 A good friend, and a good name to be got
 Kneel to God during the day, but bow at night to the cup,
 Drink and let your sorrows be forgot

שֶׁב גָּבֵר אֲשֶׁר חָלַק זְמָנוֹ עָלַי שְׁלֹשׁ: חָלַק לֹאֵל, וּשְׁנַיִם חֲלָקִים לְדַת וּמִזוֹן
 פִּיהוּ - לִגְן יִזְכֶּה וַיִּחַפֵּם, וְלֹא יָכָה מִשְׁמָן בְּשָׂרוֹ וְהִמּוֹנוֹ בְּמוֹ רְזוֹן.

1 עליו שלש — לשלשה חלקים. לאל — לעבודת האלהים. לדת — שמהם חלק אחד לדת, ל"ארב",
 לדרך ארץ. 1-2 ומזון פיהו — וחלק אחד לפרנסתו. 2 לגן — לגן עדן, בשכר עבודת האלהים.
 ויחכם — על ידי למוד ה"ארב". ולא יכה משמן בשרו והמונו במו רזון — על ידי חסר העסוק
 בפרנסתו. והמונו — והונו. * 1-2 חלק... חלק... חלקים — חזרה בסוגר וחזרה.

רַפּוּ נַפֶּשׁ יִקְרָה תְּדַשֵּׁן מִמַּעַט הוֹן, וַיִּד
 עוֹלָם כְּפָרְדֵּס, וַיֵּשׁ רוּאָה מְגִדִּים בְּתוֹךְ
 נָבֵל תְּמַלֵּא בְּטוֹב בֵּיתוֹ, וְעוֹד יִתְבַּע.
 פָּרְדֵּס — וַיִּשְׁבַּע, וַיֵּשׁ אוֹכֵל — וְלֹא יִשְׁבַּע.

הַטּוֹב לָךְ כִּי תִהְיֶה פּוֹקֵד מְרָדִים
 וְאִם עָנוּ פִּשְׁעִים בּוֹ - יִלְצוֹן
 עָלֶיהֶם דְּבָרִים, וְחֹבִיִּים עַל אֲהוּבִים
 צָדָקָה כְּעִבּוּרוֹ הַכְּרוּבִים.
 55 אֱלֹהִים, יֵשׁ בְּשִׁירוֹתַי דְּבָרִים,
 וְלֹא דָלוּם כְּמוֹ מִים עֲמָקִים,
 עָלֶיהֶם דְּבָרוֹ עֵתָק מְרִיבִים,
 אֲבָל דְּמוּם אֵלֵי מִים גְּנוּבִים,
 מְמַלְאִים בְּכָל טוֹבָה, חֲצוּבִים,
 כְּמוֹ תִדְעַ - וְאֵת בּוֹחֵן לְבָבִים
 וּפְתָרוֹנָם לָךְ גְּלוּי וְלִבִּי

God, my songs do include things
 That will set instigators against my arts

But their meaning is revealed to You
As is my intent, for You are the knower of hearts

עה

--- 5 --- 5 --- 5
 בְּאַרְצוֹ, הֶעֱלֵנִי מִשְׁכָּכָה
 כְּצַפִּיחִית בֵּינָן הַטּוֹב מְסוּכָה.
 בְּאוֹר פָּנִים וְשַׁעַר כַּחֲשָׁכָה,
 עָלִי לְחֵי אֲדַמְדָּמֶת, כְּבוֹכָה?
 וּבִלְבָבוֹת – וְלֹא תִדַּע מְלָאכָה!
 וּבִשְׁלָחִים וְלֹא בַמַּעְרָכָה,
 צָרִי, אוֹ שׁוֹם עָלִי מִכָּה אַרוּכָה!
 וְעַד מָתִי? וְאֵיכָכָה וְאֵיכָה
 בְּחֻצֶּיךָ וְקִשְׁתְּךָ הַדְּרוּכָה?
 וְחַיֵּיהֶם וּמִיתָתָם בִּידְכָה!
 וְלָמָּה יַעֲשֶׂה אֶת זֹאת כְּמוֹתְכָה?
 כְּמוֹ תִדְעוּ, לִירְאֶת אֶל סְמוּכָה,
 בְּדוּדֵי צַח' וְעֵין כְּבִרְכָה'.
 כְּמוֹ שְׁמֶשׁ לְשָׁרְתָנוּ עֲרוּכָה,
 כְּמֹר עַל אֵשׁ, וְשֶׁמֶן טוֹב בְּסִיכָה,

--- 5 --- 5 --- 5
 צְבִי נָעִים, נִתְּנוּ אֵל בְּרָכָה
 וְרוּנִי צְדָקָה מִלְּשׁוֹנְךָ,
 הֵיטֵב יִתְרוֹן לְךָ כִּי תֵךְ לְבָבוֹת
 וּבִתְ-עֵין שְׁחַחְרַחֲרֶת כְּלִיל
 5 וְאֵיךְ תַעֲשֶׂה מְלָאכְתְּךָ בְּקָרְבִים
 וְתִגְבֵּר עַל גְּבִירִים, לֹא בְנֶשֶׁק
 וְתִרְפָּא הָאֲנוּשִׁים מִבְּלִי שִׁית
 הַבִּינִי, הֵיטֵב תִּכְלֶה לְנוֹדֶךָ,
 תְּהִי עוֹמֵד בְּתוֹךְ רַעִים, וְתוֹרֵם
 10 וְאֵיךְ תִּבְחַר לְצַדִּיקִים תְּמוּתָה –
 וְתַעֲלֶץ בְּרַעְתָּם כְּאוֹיֵב –
 יְדִידִי, תִּשְׁמָעוּ שִׁירִי, וְנִפְשִׁי,
 וְלוֹ פֶּשֶׁר כְּפֶשֶׁר שִׁיר שְׁלָמָה
 שְׁמַע, אֲדוֹן, מְשָׁרֶת אֶת עַבְדִּי,
 15 5 אֲשֶׁר שְׁמַע שְׁמוֹ יָרַח לְרַחוּק

חובות הלבבות, סוף הספר

ראיתי בהשלמת התועלת והישור לך אחי, שאקבץ ראשי עניני ספרי זה בעשרה בתים עבריים. יסבול כל אחד מהם ענין שער אחד משעריו על מחברתם וסודם... ואם תהיה בענין שמחה ותענוג גופני יזכירוך בפרישות מן העולם.

פירוש אבן עזרא, תהילים כג:ה (פירוש שני)

וטעם זה המזמור על עבדי השם העוזבים תאות העולם והם שמחים בחלקם ויחשבו כי לחם ומים כנגד כל תענוג המטעמים כי מחשבתם ולבם {על} תענוגי העולם הבא, על כן יניחו תענוג רגע בעבור תענוג עולם

רמב"ם, הקדמה לפירוש המשניות

צריך לשופט שלא ירבה לרדוף אחר תענוגי העולם ואהבת העושר והמעלה כמו שאמר הכתוב (שמות יח) שונאי בצע ואמרו ע"ה מלך... וכן כל תענוגי העולם הם הוללות וסכלות גמור

רמב"ם, פירוש מס' אבות פרק א'

ודע, שהשירים המחוברים באיזה לשון שיהיו, צריך שיבחנו בענייניהם אם הם הולכים על דרך הדיבור אשר חלקנוהו. ואמנם בארתי זה אף על פי שהוא מבואר, מפני שראיתי זקנים וחסידים מאנשי תורתנו כשהיו במסיבת יין כחופה או כזולתה, וירצה אדם לשיר שיר ערבי, ואפילו היה עניין השיר ההוא שבח הגבורה או הנדיבות והוא מן החלק האהוב, או בשבחי היין, ירחיקו זה בכל צד מן ההרחקה ואין מותר אצלם לשמעו. וכשישורר המשורר פיוט מן הפיוטים העבריים, ולא ירחיקוהו ולא ירע בעיניהם עם היות בדברים ההם המוזהר ממנו או הנמאס. וזה סיכלות גמורה. שהדיבור לא יאסר ויותר ויאהב וימאס ויצווה באמירתו מצד הלשון שנעשה בו, אבל מצד עניינו, שאם יהיה עניין השיר ההוא מעלה יתחייב לאומרו באיזה לשון שיהיה, ואם היה בו כוונת השיר ההוא פחיתות (באיזה לשון שיהיה) אסור לאומרו באיזה לשון שיהיה. גם יש לי בזה תוספת, כי כשהיו שני פיוטים ולשניהם עניין אחד, מהעיר כוח התאוה ושבח אותה ושמח הנפש בה, והוא פחיתות והוא מחלק הדיבור הנמאס, מפני שהוא מזרז ומעורר על מידה פחותה כמו שהתבאר מדברינו בפרק הרביעי. ויהיה אחד משני הפיוטים עברי והאחד ערבי או לעז, יהיה שמיעת העברי והדיבור בו יותר נמאס אצל התורה, למעלת הלשון שאין צריך שישתמשו בו אלא במעלות. כל שכן אם יצורף אליו שישימו בו פסוק מן התורה או משיר השירים בעניין ההוא, שאז יצא מחלק הנמאס לחלק הנאסר ומוזהר ממנו, שהתורה אסרה לעשות דברי הנבואה מיני זמר בפחיתות ובדברים מגונים.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה ג"ג

אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה, יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים, אין גורנה של תורה אלא לילה, שנאמר "קומי רוני בלילה" (איכה ב' י"ט). וכל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר "יומם יצוה יי" חסדו ובלילה שירה עמי תפילה לאל חיי" (תהלים מ"ב ט'). וכל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה, אש אוכלתו:

צוואת הריב"ש

אמנם אם חושב באהבה רעה. יאמר בלבו מה עשיתי שלקחתי חלק מעולם המחשבה אל מקום הטינופת ובזה יוכנע ויבא עד לעפר ויביא זאת המחשבה למדת אין ואח"כ תבא אל העולם אהבה בזכרו אם אני אוהב את הדבר כזה כגון אשה שטיפה סרוחה כמה יש לאהוב את השי"ת. וכן אם שומע איזה דבר שחוק ועי"ז נולד לו שמחה יחשוב הלא זה חלק מעולם אהבה. וכן אם רואה או אוכל דבר שיש לו תענוג ממנו יחשוב הלא זה הוא חלק מעולם התענוג ויראה מאד שלא יתגשם התענוג ההוא כי אז תתענג על ה' כביכול למעלה מהשם אלא ישים כל עצמותיו אל התענוג ההוא כי הלא הוא חלק מעולם התענוג ויבא הוא לעולם התענוג והוא יושב כאן ואוכל והוא בעולם התענוג וכשצריך ועושה תענוג לעצמו מביא תענוג של השי"ת בכל העולמות וכן אם רואה דבר הזה שיש לו פחד ממנו יאמר מה יש לירא מדבר זה הלא הוא אדם כמותי ומכש"כ לפני בהמה וחי' אלא שהוא יתברך הנורא מתלבש בדבר זה כמה יש לו לירא ממנו

בעצמו. וכן בהתפארות אם מפארין אותו ואם בא לו באמצע התפלה התפארות או שמפארין אותו שהוא לומד בכוונה יחזק בעצמו יראה שהוא בושה לפני השי"ת. ואם בניצוח ינצח את המדה הזאת או כמו שמבין יחזיק בעצמו ניצוח. וכן בהודי' וכן בהתקשרות שלא יהא מקושר רק להבורא יתברך בעצמו.

al-Khazari, trans. Hartwig Herschfeld p. 147-148

Tradition teaches that the smallest measure of praise which it is man's duty to offer to God, consists in a hundred blessings daily. First among these are the ordinary ones, then he supplements them in the course of the day by the blessings which accompany the savouring of odours, eatables and things heard and seen. Whatever he does beyond those is a gain, and brings him nearer to God, as David says: 'My mouth shall show forth Thy righteousness, Thy salvation all the day, for I know not the numbers thereof' (Ps. lxxi. 15). He means to say: Thy glory is not comprehended by numbers, but I will devote myself to it all my life and never be free from it. Love and fear no doubt enter the soul by these means, and are measured with the measure of the law, lest the joy felt on Sabbaths and holy days outstep its bounds and develop into extravagance, debauchery and idleness, and neglect of the hours of prayer. Fear, on the other hand, should not go so far as to despair of forgiveness, and make him spend all his life in dread, causing him to transgress the command given him to feel pleasure in all that sustains him, as it is written: 'Thou shalt rejoice in every good thing' (Deut. xxvi. 11). It would also diminish his gratitude for God's bounties; for gratitude is the effect of joy. He, however, will be as one alluded to in the words: 'Because thou didst not serve the Lord thy God in joy . . . thou shalt serve thine enemies' (Deut. xxviii. 47, 49; Lev. xix. 17). Zeal in reproving 'thy neighbour,' and in study should not pass into wrath and hatred, disturbing the purity of his soul during prayer. He is deeply convinced of the 'justice of God's judgment.' He finds in it protection and solace from sorrow and the troubles of life if he is convinced of the justice of the Creator of all living creatures; He who sustains and guides them with a wisdom which the human intellect is only capable of grasping in a general way, but not in detail.

8. Some Final Thoughts

רכ. תדע בני 21–33

334

מַרְיָב לְשׁוֹנוֹת עוֹף כְּבַעַל אֶבְרָה, וּשְׁנָא שְׁלֵשָׁה: פֶּה מְדַבֵּר סָרָה, מַהֲלֵל עֲמִיתָךְ בֵּין אֲנָשִׁים בִּשְׂרָה כִּפֹּר לְרַעָה מְרִי וְעֲשָׂרָה, 25
אֵל תַּעֲלִים מֵאֵח לַעֲתוֹת צָרָה טוֹבָה לְאִישׁ שׁוֹנֵא בִּפֶּה דְּבָרָה וְאִשֶּׁר לֶךְ יַעַשׂ בְּלִבָּךְ נֹטְרָה, מִמֶּרֶה גְבִיר, יָדוֹ בַּעֲמוֹ עֲצָרָה – לְפָנַי מְלָכִים חֲלָקָה הַכִּירָה 30
בִּיקָר אָכַל, וְשִׁתָּה – וְלֹא אֵל שְׂכָרָה, לְמִלְאכְתָּךְ, בְּשֹׁכֵב עֲצָלִים, עוֹרָה וּבִסְחָרְךָ – מִסְּחָר נְקִיִּים סִחָרָה בְּפָנַי אָנוּשׁ וּבִמְפַעֲלוֹתָיו תוֹרָה

וּבְבֵית כָּלוּא פִיךָ לְשׁוֹנָךְ אֶסְרָה. וְדַבֵּר לְשׁוֹן פּוֹתָה, וְדַבְּרִי זָרָה. וּבְלִבָּךְ מוֹמֹ וְדַפְּיוֹ קִבְּרָה. כִּי אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַחֲטֵא לֹא נִבְרָא. וְעֵנָה מְדַכָּא יוֹם בְּשִׁמְךָ יִקְרָא. וּבְקִרְבֶּךָ מִמַּעֲשָׂיו הִשְׁתַּמְרָה, וּבַעֲת אֲשֶׁר תִּמְצָא לְהִרְגוֹ – מִהֲרָה. חֲטָא, וְאֵת נַפְשׁוֹ לְמוֹת הָעֶרָה. וּשְׂבָה בְּשֹׁפֶל – תַּעֲלֶה אֶל מִשְׁרָה. וּלְבֶשׁ לְשֵׁם, וְקִנָּה לְהִדָּר דִּירָה. שִׁחַר, וּמִתְנִים לְעֲמֹל חֲגָרָה. וּבַעֲת אֲשֶׁר תִּחַל בְּדַבָּר – גִּמְרָה. סוּדְיוֹ, וְאֵם נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם סִגְרָה.

ועמד על כנו ר' יהוסף הלוי הנגיד בנו. ומכל מדות טובות שהיו באביו לא חסר לו אלא אחת שלא היה ענותן כאביו מפני שגדל בעושר ולא

נשא עול בנעוריו. וגבה לבו עד להשחית. ויקנאו בו סרני פלשתים עד שנהרג ביום שבת בט' בטבת שנת תתכ"ז הוא וקהל גרנאטה וכל הבאים מארצות רחוקות לראות תורתו וגדולתו. ואבלו הלך בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר. ועוד מימי רבותינו הקדמונים שכתבו מגלת תענית גזרו תענית בט' בטבת ולא ידעו על מה הוא. מכאן ידענו שכוונת ברוח הקדש ליום זה. ולאחר פטירתו נתפזרו ספריו ומחמדיו ופשטו בכל העולם. וכן תלמידים שהעמיד הם היו רבי ספרד ומנהיגי הדור אחר פטירתו. 170 175

81

כה. בְּלִבִּי חֵם 8-1

אֲשֶׁר לֹא־חַי אֱהִי, קְבוּץ פְּזוּרִים
מְקוּמִי בֵּין מְלָכִים וְהַדּוּרִים,
אֱלֹהִים אֶת וְנִכְבֵּד מְגֻבְרִים,
וְמֵה תִקְבֹּץ בְּהִקְבֹּץ פְּזוּרִים?
וְיִפֶּה מִמֶּלֶךְ עַל כָּל יְצוּרִים,
טִמְאָה – לִי כִּמוֹ מִשְׁתֵּה שְׂמָרִים.

בְּחַיִּי גּוֹאֲלִי חַי! עוֹד אֶקוּ, עַד
וְלֹא אֶמַר: אֲנִי אֲדִיר וְהַדּוּר,
וְיִצֵּר לֹא יִפְתְּנִי בְּאֶמְרוֹ: 10
וְמֵה תוֹסִיף בְּבוֹא יֵשַׁע לְיוֹסֵף,
עֲמִידָה בְּעֶזְרָה טוֹב לְנַפְשִׁי
וּמִשְׁתֵּה מְשֻׁמְנִים בְּאֶדְמָה

As I live I still hope, for my redeemer's life
Until gathering of the scattered or my life has ended
And I won't say "I am strong and glorious
My place is among kings and the splendid"
The evil inclination cannot tempt me by saying
"You are like a god, honored above all men
What can you add when salvation comes,
When the exiles are gathered, who will you be then?"
Just standing in the Azarah is so good for my soul
And would be better than reigning as king over all.
And feasts of the finest wines
In impure lands
Is as to me like drinking dregs